

[Ministeren for Grønland]

nemfører en ordning, hvorefter lejerne overtager den indvendige vedligeholdelse og der oprettes en vedligeholdelseskonto for den enkelte lejlighed. Der er principiel tilslutning til en sådan reform fra hjemmestyret og De grønlandske kommuners Landsforening, men man har fra grønlandsk side ønsket den ud-sat indtil videre på grund af de administrative konsekvenser.

I 1986 vil der være 110 kr. pr. m² til rådighed til bygningsvedligeholdelse. Om dette beløb over en årrække vil give en tilfredsstillende vedligeholdelse, er vanskeligt at bedømme, men dersom hjemmestyret/kommunerne vil anvende større beløb, må merudgiften finansieres ved huslejeforhøjelser, ved beskatning eller ved omprioritering af anvendelsen af bloktilskuddet, der efter overdragelsen af KGH, GTO og boligområdet vil udgøre ca. 80 pct. af ministeriets bevillinger vedrørende Grønland.

Bortfaldne spørgsmål:

Spm. nr. S 330

Formanden:

Det er meddelt mig, at spørgsmål nr. S 330, der var stillet af Leif Hermann (SF) til statsministeren, den 27. november 1985 er taget tilbage af spørgeren. Spørgsmålet, der dermed er bortfaldet, var sålydende:

Til statsministeren (21/11 85) af:

Leif Hermann (SF):

»Vil statsministeren afskedige tre navngivne ministre, således som det er tilrådet af det radikale venstres næstformand den 21. november 1985?«

Begrundelse

Det radikale venstre befinder sig fortsat i folketinget i en absolut central position som en nødvendig del af regeringens parlamentariske grundlag. Partiets folketingsgruppe har såvel i mange enkeltsager som i spørgsmål af mere generel art ydet regeringen væsentlig og værdifuld bistand. Da statsministeren har meddelt offentligheden, at regeringen agter at videreføre sin politik og ikke vil lade sig forlede til at udskrive folketingsvalg, må det være af største interesse for folketinget og

offentligheden at få oplyst, hvorvidt statsministeren nu vil give det radikale venstre denne beskedne indrømmelse.

Spm. nr. S 283

Formanden:

Det er endvidere meddelt mig, at spørgsmål nr. S 283, der var stillet af Thor Pedersen (V) til socialministeren, den 27. november 1985 er taget tilbage af spørgeren. Spørgsmålet, der dermed er bortfaldet, var sålydende:

Til socialministeren (14/11 85) af:

Thor Pedersen (V):

»Finder ministeren, at den udvikling, der i de seneste år har kunnet konstateres i forholdet mellem førtidspension og efterløn, er rimelig?«

Begrundelse

I næsten hele den nuværende regerings tid har niveauet for efterlønnen været fastfrosset, mens de sociale pensioner fortsat er blevet reguleret og dermed har været stigende.

Der er herved sket en forskydning i forholdet mellem efterlønnen og førtidspensionen, selv om begge ordninger i et vist omfang dækker den samme aldersgruppe. Det må derfor være væsentligt at få belyst, om ministeren finder denne udvikling rigtig og hensigtsmæssig.

Den næste sag på dagsordenen var:

2) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 51:

Forslag til folketingsbeslutning om iværksættelse af yderligere foranstaltninger mod Sydafrika og om støtte til ofrene for Sydafrikas apartheidpolitik.

(Fræmsat 22/11 85).

Sammen med denne sag foretoges de under punkterne 3-5 på dagsordenen opførte sager, nemlig:

3) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 1:

Forslag til folketingsbeslutning om yderligere skærpelse af sanktionerne mod Sydafrika.

Af Kelm-Hansen (S) m.fl.

(Fremsat 2/10 85).

4) Første behandling af lovforslag nr. L 24:

Forslag til lov om forbud mod indførsel af kul og andre fossile brændstoffer fra Sydafrika og Namibia.

Af Riishøj (SF) og Albrechtsen (VS) m.fl.

(Fremsat 3/10 85).

5) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 11:

Forslag til folketingsbeslutning om skærpelse af sanktionspolitikken over for Sydafrika.

Af Riishøj (SF) og Albrechtsen (VS) m.fl.

(Fremsat 3/10 85).

Forslagene sættes til forhandling.

Forhandling

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Der er både i denne sal og i befolkningen bred enighed om, hvad der er målet for Danmarks Sydafrikapolitik. Det er den totale afskaffelse af apartheid.

Der er også bred enighed om, at apartheidsystemet må afskaffes igennem en fredelig proces. Ikke blot denne regering, men alle danske regeringer har, så længe vi har haft en Sydafrikapolitik, ønsket at bidrage hertil.

I mellemtiden er uret ved at falde i slag for det hvide mindretalsstyre, der fortsætter med at afvise befolkningsflertallets voksende krav om at få menneskeværdige forhold og politiske rettigheder i sit eget land. At den sydafrikanske befolknings tålmodighed er brugt op, ja, det er forståeligt. Apartheidssystemet i dets nuværende form blev indført i 1948. Og først med det seneste års bølge af indre uroligheder kombineret med en forøgelse af det ydre pres synes det at være gået op for i hvert fald en del af Sydafrikas magthavere, at apartheid ikke kan vare evigt og uforandret.

Denne erkendelse har desværre endnu ikke fået regeringen i Pretoria til at søge forsoningens vej. De reformer, som præsident Bothas regering har gennemført eller bebudet, må betegnes som kosmetik eller lapperi-

er. I det omfang der er tale om reformer, er det for lidt og for sent.

Repressionen og volden fortsætter som i en opadgående spiral. På et halvt år – fra februar til september i år – døde 700 under uroen, og to tredjedele af disse blev dræbt i forbindelse med politioperationer.

Som tiden går, bliver det mere og mere klart, at befolkningsflertallets virkelige ledere skabes af undertrykkelsen. Nelson Mandela og Den forenede demokratiske Fronts og fagbevægelsens ledere burde sidde ved forhandlingsbordet i stedet for at være spærret inde eller undergivet restriktioner. Men præsident Botha hævder, at der ikke er nogen at forhandle med, og måske vil dette rent faktisk også være tilfældet den dag, da mindretalsstyrets politi og væbnede styrker ikke længere kan kontrollere situationen.

Ved indførelsen af undtægelsestilstanden i visse dele af landet i juli 1985 fik politiet yderligere beføjelser til at arrestere apartheidmodstandere. Samtidig indførtes begrænsninger for massemediernes rapportering og retten til at gennemføre møder og begravelser. Undtægelsestilstandens gyldighedsområde er siden blevet forøget.

Præsident Bothas tale i Durban den 15. august 1985 demonstrerede, at det hvide mindretalsstyre endnu ikke har opgivet håbet om at bevare status quo, og understregede dermed nødvendigheden af et forstærket internationalt pres på Sydafrika. Durbantalen satte en kædereaktion i gang, og der er særlig grund til at hæfte sig ved, at USAs regering, transnationale selskaber og internationale banker traf foranstaltninger af økonomisk indhold, som gjorde et stærkt indtryk i Pretoria, og sydafrikanske erhvervsledere tog til Zambias hovedstad for at indlede en dialog med lederne af det i Sydafrika forbudte parti, Den afrikanske nationale Kongres, ANC.

FNs sikkerhedsråd opfordrede i juli 1985 i sin hidtil skarpeste resolution, nr. 569, vendt mod apartheidsystemet, FNs medlemslande til at iværksætte en række frivillige foranstaltninger imod Sydafrika.

De ti EF-lande samt Spanien og Portugal vedtog i september 1985 en række foranstaltninger for at øge presset mod Sydafrika.

I oktober 1985 vedtog de nordiske landes udenrigsministre det udvidede nordiske handlingsprogram, som jeg straks skal vende

[Udenrigsministeren]

tilbage til, og få dage senere fulgte Commonwealthlandenes aftale om et fælles udredningsarbejde med henblik på fælles foranstaltninger.

Denne omfattende reaktion fra det internationale samfunds side har medvirket til, at der er indtrådt en alvorlig krise i Sydafrikas økonomi. På 1½ år er den sydafrikanske valuta, rand, faldet med 45 pct. i forhold til dollar.

Danmarks politik over for Sydafrika har sine rødder tilbage i midten af 1960'erne og skal først og fremmest ses i sammenhæng med bestræbelserne i De Forenede Nationer og den fællesnordiske optræden. Med udgangspunkt i en opfordring fra FNs sikkerhedsråd i 1963 indførte de nordiske lande en frivillig våbenembargo mod Sydafrika. I 1978 gennemførtes det første nordiske handlingsprogram, som så har været grundlaget for skiftende danske regeringers Sydafrikapolitik.

I afventen af sikkerhedsrådsvedtagelser om bindende sanktioner vedtog de nordiske udenrigsministre på deres møde i Oslo den 17.-18. oktober 1985 en skærpelse af det nordiske handlingsprogram i form af en række ensidige foranstaltninger med henblik på at reducere deres økonomiske og andre forbindelser med Sydafrika, og samtidig opfordrede andre lande til at træffe lignende foranstaltninger.

Danmarks og de øvrige nordiske landes store skridt skal virke sammen med de skridt, der tages af lande, som har betydningsfulde forbindelser med Sydafrika og deraf følgende stor indflydelse. Vi må bestræbe os på at få så mange lande som muligt med i denne fælles sag og få dem til at nærme sig niveauet for det nordiske handlingsprogram, men det er indlysende, at hvis niveauforskellen bliver for stor, så risikerer vi at tabe kontakten med de andre lande, som vi ønsker at drage med os.

Denne regering er som sine forgængere fuldt på det rene med, at vores Sydafrikapolitik ikke kan være omkostningsfri. Den koster penge, den kan også koste arbejdspladser. Men hovedsigtet med disse foranstaltninger kan jo aldrig være at ramme Danmark. Det er et synspunkt, som helt klart deles af den svenske regering. Min svenske kollega sagde således i Oslo som svar på et spørgsmål fra journalister, at man fra svensk side

jo ikke ligefrem havde ledt efter områder, hvor foranstaltninger over for Sydafrika ville have størst skadevirkning på hjemmefronten. Det kan også udtrykkes således, at de nordiske lande ikke har behov for at føre bevis for deres troværdighed i Sydafrikaspørgsmålet.

Danmark vil fortsat virke for gennemførelsen af internationale foranstaltninger og har særlig gunstige forudsætninger herfor under sit medlemskab af sikkerhedsrådet. En sikkerhedsrådsvedtagelse om bindende økonomiske sanktioner ville i den nuværende situation efter min opfattelse kunne fremtvinge væsentlige forandringer i Sydafrika, men vi må til stadighed have for øje, at initiativer i sikkerhedsrådet må være egnede til at fremkalde vedtagelser i sikkerhedsrådet. I modsat fald kan de komme til at virke imod deres hensigt.

Vi må også i vores indsats imod apartheid have for øje, at målet for Danmarks bestræbelser er en fredelig overgangsproces med deltagelse af alle Sydafrikas befolkningsgrupper.

Til folketingets behandling i dag foreligger der tre forslag til folketingsbeslutning fra henholdsvis regeringen, socialdemokratiet og socialistisk folkeparti og venstresocialisterne i fællesskab. Endvidere er der fremsat et lovforslag af SF og VS. De tre forslag til folketingsbeslutning har alle til formål at skærpe Danmarks foranstaltninger over for Sydafrika over et bredt felt, hvorimod lovforslaget alene retter sig mod indførsel af kul og andre fossile brændstoffer fra Sydafrika.

Blandt de oplæg, der her foreligger, er SFs og VS' fælles forslag klart det mest vidtgående. De kræver et totalt stop for handel med Sydafrika. Over for det ligger regeringens og socialdemokratiets forslag ganske tæt op ad hinanden; i nogle henseender er socialdemokratiets forslag mere vidtgående, i andre er regeringens mere omfattende.

Jeg skal ikke her foretage en detaljeret gennemgang og sammenligning af de forskellige forslag, men blot gøre nogle få bemærkninger om enkelte elementer i forslagene. Det må så vise sig under udvalgsarbejdet, om ikke det vil være muligt at finde en udformning af et beslutningsforslag, som kan vedtages med et så bredt flertal, at den brede enighed om Sydafrikapolitikken, som jo reelt består både her i salen og i befolkningen, også kan komme til udtryk.

[Udenrigsministeren]

Flertallet af de foranstaltninger, som indeholdes i beslutningsforslagene, vender sig imod styret i Pretoria og skal derfor være af restriktiv karakter, og disse restriktive foranstaltninger spænder over et meget bredt spektrum fra det økonomiske område over det handelsmæssige, finansielle, monetære og teknologiske og til yderligere begrænsninger af personlige kontakter med Sydafrika. Heroverfor står så forslagene om forøgelse af bistanden til fordel for det sydlige Afrika, der jo kan betegnes som positive foranstaltninger.

Hvad nu først angår de restriktive foranstaltninger, så svarer hovedbestemmelsen i regeringens forslag ganske til det fælles nordiske handlingsprogram. Den går ud på, at regeringen skal henstille til danske virksomheder, som eksporterer til eller importerer fra Sydafrika, at de søger andre markeder og andre leverandører med sigte på at reducere samhandelen mellem Danmark og Sydafrika. Regeringen skal endvidere forbyde statslig støtte til enhver form for fremme af samhandelen med Sydafrika samt forbyde eller modvirke overførsel af patent- og produktionsretigheder til Sydafrika. Regeringen skal også tage skridt til at forhindre offentlige indkøb fra Sydafrika.

Den nærmest tilsvarende bestemmelse i det socialdemokratiske beslutningsforslag – og den finder vi i punkt 3 – siger, at al anden import – anden end kulimporten – fra Sydafrika som hovedregel skal ophøre inden 1. juni 1986.

Begge forslag, altså både det fælles nordiske og det socialdemokratiske, tilsigter en drastisk reduktion af samhandelen med Sydafrika. Formålet er ikke blot at påføre Sydafrika økonomiske tab – man kan sige, at i så henseende er virkningen jo begrænset, så længe vort eksempel ikke bliver fulgt af Sydafrikas vigtigste handelspartnere, hvad vi selvfølgelig vil virke for at det bliver – men det er nok så meget at frigøre os selv for den afhængighed af Sydafrika, som samhandelen indebærer, uanset om der er tale om import eller eksport.

Jeg finder, at den fremgangsmåde, som de nordiske lande er blevet enige om, er mere i overensstemmelse med dansk tradition, og den vil i praksis alt i alt være lige så virksomhedsfuld. Vi kan opnå, at de virksomheder, som uden betydelig vanskelighed kan finde

andre leverandører, og som ikke er bundet af langtidskontrakter, straks ophører med at importere fra Sydafrika, mens andre virksomheder vil bestræbe sig på at afvikle deres import fra Sydafrika så snart som muligt og dermed jo også komme ud af det søgelys, som en vågen opinion vil rette imod dem.

Tilbage vil nok stå en lille gruppe virksomheder, som er afhængig af f.eks. råvarer, der kun kan fås i Sydafrika. Regeringen finder det ikke rigtigt at pålægge sådanne virksomheder særlige byrder ved helt direkte at forbyde dem at importere fra Sydafrika. Det ville ikke gavne sagen. Det ville kun skabe modvilje og forvirring. Og den løsning, regeringen foreslår, med en henstilling støttet af et stærkt moralsk pres, vil også føre til, at vi undgår det problem om mulige dispensationer og kompensationer, som jo kunne blive følgen af et endeligt forbud.

Danmarks import fra Sydafrika udgør mindre end 1 pct. af Sydafrikas eksport, selv når vi regner kullene med, og den kan ingen økonomisk rolle spille for Sydafrika. Derimod er det et klart politisk signal til Sydafrika, hvis regeringen henstiller til danske virksomheder ikke at importere derfra, og jeg er overbevist om, at en sådan henstilling vil blive fulgt i tilstrækkeligt omfang til, at det er en troværdig politik.

Kort sagt: gennemførelse af det nordiske handlingsprogram vil i praksis føre til det mål, der opstilles i det socialdemokratiske forslag, nemlig at importen fra og eksporten til Sydafrika som hovedregel ophører i løbet af kort tid.

Jeg har ved tidligere lejligheder her i tinget forklaret, hvorfor regeringen ikke er tilhænger af de socialdemokratiske forslag vedrørende kulimport og salg og transport af olie, og jeg håber, at det under udvalgsarbejdet vil vise sig muligt at overbevise et flertal om det unødvendige og også det skadelige i foranstaltninger som de foreslåede.

Hvad angår de positive foranstaltninger er der også meget vidtgående overensstemmelse mellem det nordiske handlingsprogram og det socialdemokratiske beslutningsforslag. Lad mig først omtale apartheidbevillingen. I overensstemmelse med den beslutning, der blev taget af folketinget den 14. marts i år, planlægger regeringen en væsentlig forøgelse af den humanitære og undervisningsmæssige bistand til ofrene for apartheidpolitikken i de

[Udenrigsministeren]

kommende år, og det er noget, som i øvrigt fremgår af finanslovsforslaget for 1986. Ifølge det socialdemokratiske beslutningsforslag skal støtten ydes på en anden måde, det vil altså sige ad andre kanaler og også til andre formål, end det hidtil har været tilfældet, nemlig direkte til ANC og SWAPO, og herunder til den oplysningsmæssige virksomhed, ANCs kontor i Danmark indbefattet.

Med hensyn til kanaliseringen af støtten må det afgørende naturligtvis være at sikre, at midlerne bliver anvendt effektivt og i overensstemmelse med formålet, og at de vitterlig når frem til de mennesker, de enkeltpersoner og de grupper, som de er tiltænkt. Det er jo netop sådanne overvejelser, der har ført til, at vi igennem årene – og det er noget, der går mange år tilbage – har opbygget et nært samarbejde med en række organisationer, som har særlige forudsætninger for at formidle humanitær og uddannelsesmæssig bistand. Jeg har ikke hørt argumenter, der kunne tale for at ændre på det udmærkede og effektive samarbejde, som vi på denne måde har med organisationer som Folkekirkens Nødhjælp, World University Service eller LO foruden med en række internationale sammenslutninger og særlige FN-organisationer. Det betyder selvfølgelig ikke, at der så ikke er andre muligheder for at formidle den humanitære og uddannelsesmæssige bistand til apartheidpolitikens ofre, men jeg synes, at det er noget, der må kræve indgående overvejelse og omhyggelig afvejning.

Herudover lægger det socialdemokratiske beslutningsforslag som nævnt også op til en ændring af selve formålet med bevillingen. Ifølge forslaget bør der nemlig nu også ydes støtte til frihedsbevægelsernes rent oplysningsmæssige virksomhed, herunder gennem støtte til ANCs kontor i Danmark, og det må regeringen advare kraftigt imod. Selv om jeg kun kan have fuld sympati for det ønske om politisk og moralsk støtte til bekæmpelsen af apartheid, som jo ligger bag forslaget, så synes jeg nok, man bør gøre sig klart, at en gennemførelse heraf ville være et afgørende brud på grundlæggende principper for anvendelsen af apartheidbevillingen. Det har jo hidtil været et bærende princip, at midlerne fra apartheidbevillingen udelukkende skulle anvendes til humanitær og uddannelsesmæssig bistand til undertrykkelsens ofre, og jeg tror derfor, det ville være klogt nærmere at

overveje, om den form for politisk støtte til frihedsbevægelserne, som ligger i forslaget, virkelig bør ydes på denne måde. Skal vi virkelig slå ind på at yde støtte til en politisk bevægelses informationskontor her i landet over en bevilling, som har et nøje afgrænset og rent humanitært bistandsformål, og som der jo netop af denne grund har kunnet opretholdes en meget bred støtte til, både her i folketinget og ude i befolkningen? Men det er da klart, regeringen er villig til at drøfte dette vigtige principielle emne nærmere i udvalget; jeg beder bare om, at man tænker sig grundigt om.

Den forøgelse af bistanden til frontlinjestaaterne, de øvrige såkaldte SADCC-lande og SADCC-samarbejdet, som bliver omtalt i regeringens beslutningsforslags pkt. 8, vil indgå i den plan for de kommende års bistand, den såkaldte rullende 5 års plan, som jeg fremlægger for folketinget ved årsskiftet. Danmark har i de seneste år ydet en betydelig støtte til disse såkaldte SADCC-lande. Det drejer sig om Angola, Botswana, Lesotho, Malawi, Moçambique, Swaziland, Tanzania, Zambia og Zimbabwe, og vi yder bistand dels direkte til de enkelte lande, og dels via deres regionale samarbejdsorganisation SADCC. For at give et begreb om størrelsesforholdet kan jeg oplyse, at sidste år gik knap en tredjedel af hele Danmarks samlede bilaterale u-landsbistand netop til SADCC-området.

Hensigten med det regionale SADCC-samarbejde er jo at søge at fremme regionens udvikling og gøre landene mindre økonomisk afhængige af Den Sydafrikanske Republik. Vi har set, hvordan Sydafrika systematisk destabiliserer lande i det sydlige Afrika, endda på trods af indgåede aftaler. Den seneste udvikling i det sydlige Afrika har klart vist, hvor nødvendigt det er at styrke SADCC, og særlig vigtig er den indsats, som SADCC gør for at forbedre de regionale transportsystemer, især de vigtige transportkorridorer, som ligger uden om Sydafrika, og som i en tilspidset situation kan være helt afgørende for de enkelte landes økonomiske overlevelse. Regeringen vil derfor øge bistanden til landene i det sydlige Afrika, og vi vil gøre det både via SADCC og ved bistand til de enkelte lande. Jeg kan nævne, at jeg selv agter at deltage i den kommende SADCC-konference i Zimbabwe nu her til januar, og

[Udenrigsministeren]

det er regeringens agt ved denne lejlighed at give konkret tilsagn om en meget betydelig forøgelse af bistanden til SADCC-samarbejdet.

Endvidere er det tanken, at der på den kommende SADCC-konference skal undertegnes et fælles memorandum om et bredere samarbejde mellem SADCC og de nordiske lande. Regeringen prioriterer samarbejdet med landene i det sydlige Afrika højt, og det vil vi fortsat gøre – og vi vil gøre det ganske uopfordret. Men SF og VS har i deres fælles forslag til folketingsbeslutning, det, der hedder B 11, opfordret til en markant forøgelse af udviklingshjælpen til frontlinjestaterne. Som det fremgår af, hvad jeg allerede har sagt om bistandsbehovet i disse lande, om SADCC-samarbejdet og om vore planer for de kommende år, synes der på dette område at være almindelig enighed, men når man ser nærmere efter i bemærkningerne til SFs og VS' forslag, melder der sig måske alligevel en lille tvivl om, hvor langt enigheden rækker, for efter forslagsstillernes opfattelse bør nemlig en meget stor del, som der står, af stigningen i de kommende års samlede danske bistand gå alene til Sydafrikas nabostater.

Det nævnte forslag bliver suppleret og udvidet i et andet forslag til folketingsbeslutning om fordelingen af den danske u-landsbistand, som SF har fremsat alene. Det er forslag nr. B 40, som jeg forstår at vi ikke skal drøfte i denne sammenhæng, men bagefter, hvad jeg egentlig synes er lidt upraktisk, da tingene jo hænger sammen, og derfor er jeg nødt til at gøre nogle få bemærkninger også om dette forslag, for deri tager man skridtet fuldt ud og foreslår, at kommende forhøjelser i u-landsbistanden udelukkende bliver ydet til Afrika, herunder til landene i SADCC-regionen. Her må jeg altså sige, at SFs konklusion er forkert, skønt præmisserne kan siges at være rigtige.

Der er da næppe mange her i salen, som ikke vil kunne tilslutte sig hovedindholdet af bemærkningerne til SFs forslag. Hvad der specielt i det forslag, vi altså ikke skal snakke om nu, siges om fødevarerproblemerne i Afrika, om økologiske problemer, om kvindernes rolle i fødevarerproduktion og om situationen i SADCC, er jo betragtninger, der stort set svarer til selve grundlaget for vor bistandsstrategi i Afrika i disse år, og jeg forstår derfor ikke, hvordan hr. Riishøj i sin

skriftlige fremsættelse af forslaget så kan nå frem til den konklusion, at det ville være forkert, som der står, at fordele de forhøjede bistandsmidler på den måde og efter de hensyn og kriterier, som har været lagt til grund for vor samlede bistandspolitik gennem mange år, med andre ord, at vi nu skulle til at fortælle – for det er jo konsekvensen – fattige lande fra Asien til Mellemamerika, at de ikke længere vil kunne få del i en udvidet dansk bistandsindsats i den tredje verden. Skulle det være vores budskab til f.eks. vort hovedsamarbejdsland Bangladesh, et af verdens allerfattigste lande? Jeg er temmelig sikker på, det ikke var det, forslagsstillerne havde i tankerne, da vi i foråret diskuterede og traf beslutning om en forhøjelse i de kommende år af den samlede danske u-landsbistand. Det fremgår i hvert fald klart af både motiveringerne for selve forslaget og af den debat, vi dengang havde her i tinget.

Til slut skal jeg udtrykke regeringens håb om, at det må lykkes under udvalgsarbejdet at nå frem til et resultat, som dels kan blive vedtaget her i tinget med et så bredt flertal, at omverdenen får et klart budskab om fastheden i Danmarks vilje til at bidrage til Sydafrikas fredelige overgang til et frit demokratisk samfund med lige rettigheder for alle sydafrikanere, dels bliver af et sådant indhold, at andre lande kan opfatte det som et anvendeligt forbillede.

Det forslag, som regeringen har fremsat, og som svarer til det nordiske handlingsprogram og EF-landenes beslutning af 10. september, suppleret med enkelte nationale danske foranstaltninger, der altså bringer os foran begge disse landegrupper, er efter regeringens opfattelse det nødvendige, men også for tiden det tilstrækkelige danske bidrag til den internationale indsats mod apartheidssystemet.

Man kan naturligvis altid drøfte, hvor grænsen skal gå, hvis det er gradforskelle, det drejer sig om, og det er tilfældet i forholdet mellem regeringens og socialdemokratiets forslag, mens SFs og VS' forslag derimod hører til på det selvplegeriske, eller jeg skulle måske snarere sige det splittelsesorienterede overdrev.

(Kort bemærkning).

Breckmann (Fær.):

[Breckmann]

Jeg blev lidt bedrøvet over den beskrivelse, som udenrigsministeren gav af de sortes forhold i Sydafrika, og jeg vil bare herfra spørge udenrigsministeren, om den politik, som blev skitseret lige forinden fra regeringens side, bygger på statistiske eller faktiske oplysninger, der beviser, at levestandard og politiske forhold i Sydafrika er værre for flertallet af befolkningen end forholdene i de øvrige afrikanske lande. Hvis dette ikke måtte være tilfældet, hvorfor har man så valgt fra den danske regerings side at foretage en selektiv afstraffelse rent udenrigspolitisk? Hvorfor har man så kun udvalgt Sydafrika af alle de 120 lande i verden, der ikke ved, hvad demokrati eller almindelig valgret er? Hvorfor har man valgt dette land ud til almindelig afstraffelse med sanktioner og boykot?

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg er glad for, at hr. Breckmann med det samme tager fat på dette meget vigtige og principielle spørgsmål, så jeg får mulighed for at svare på det.

Der er grund til at blive, som hr. Breckmann vist sagde det, sørgmodig over den beskrivelse af befolkningsflertallets situation, som jeg har givet her, og jeg vil gerne understrege, at det, jeg talte om, ikke var levestandarden sammenlignet med levestandarden i andre lande. Det, jeg talte om, var de politiske forhold, og når hr. Breckmann så stiller spørgsmålet: hvorfor piller vi lige dette enkelte land ud til særbehandling, har det en ganske klar baggrund, nemlig den, at Sydafrika i modsætning til andre lande, som vi måske heller ikke bryder os om, adskiller sig fra disse ved som det eneste land i verden at have et politisk system, en grundlov, der bygger på raceadskillelse, og som dermed klart er i strid med verdenssamfundets regler, altså de regler i FN, som Danmark og andre lande har tilsluttet sig.

Sydafrika står dermed som det eneste land i en særlig situation. Det er derfor, det også i overensstemmelse med vedtagelserne i verdensorganisationen skal underkastes en særlig behandling.

(Kort bemærkning).

Breckmann (Fær.):

Jeg vil takke udenrigsministeren for hans forklaring. Den har dog efter min opfattelse den lille brist, at den form for apartheid, der forekommer i Sydafrika, endda med en hollandsk glosebenvælnelse, vel ikke er så forfærdelig forskellig fra den slags apartheid, der forekommer f.eks. i et land som Libanon, hvor forskellige muslimske sekter nægter hinanden politisk indflydelse og dræber hinanden, fordi de ikke ønsker modpartens politiske medindflydelse. Vi kan tage et land som Indien, hvor der er millioner af kasteløse, der nægtes både økonomisk, social og politisk medindflydelse. Vi kan tage samtlige afrikanske stater, hvor vi ikke kan se den store forskel, i hvert fald ikke på hudfarven, men hvor man mellem stammerne fører voldsomme krige, og det må vel også betegnes som en slags berøvelse af politiske og økonomiske muligheder for en stor del af befolkningen af racemæssige eller stammemæssige grunde. Men som sagt, jeg vil give udenrigsministeren medhold i, at det er sværere at se forskellen på en mdebele og en shona end på en hvid sydafrikaner og en sort sydafrikaner.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg forstår godt hr. Breckmanns argumentation. Det er en, man tit støder på, og man kan da også sige om en lang række andre lande, at dér er forholdene mindst lige så slemme, ja, man kunne såmænd finde steder, hvor de umiddelbart synes at være værre. Jeg kunne da føje adskillige lande til den korte liste, hr. Breckmann kom med. Jeg vil dog ikke skrive under på det helt generelle billede, der blev givet af de afrikanske stater. Det er faktisk lykkedes ganske mange steder på imponerende kort tid at få indrettet sig på en måde, der måske ikke er, som vi gerne vil have det her i landet, men som nærmer sig det, så jeg vil advare imod, at man alt for firkantet skubber alle afrikanske lande ind i én og samme kasse.

Vi kunne nævne mange lande og sige, at dér er forholdene så og så forfærdelige, at dér behandler de og de majoritetsgrupper en minoritetsgruppe på en forfærdelig måde, men det ændrer stadig væk ikke ved det, hr. Breckmann, at Sydafrika er noget ganske særligt, fordi det dér er et led i landets konstitution, i landets grundlov, at man har raceadskillelse som princip. Det finder man ikke

[Udenrigsministeren]

andre steder, hvor man – misforstå ikke udtrykket! – bare behandler hinanden skidt, eller hvor man forfølger mindretal, eller mindretal forfølger flertal. Sydafrika er noget ganske særligt, og derfor ligger der en klar forpligtelse hos de lande, der anerkender FNs principper, til at gøre en indsats for at få ændret på det system, der er grundlæggende i strid med verdenssamfundet.

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Jeg skal henstille, at vi også får lejlighed til at komme i gang med ordførrækken.

En sidste kort bemærkning til hr. Breckmann.

(Kort bemærkning):

Breckmann (Fær.):

Jeg skal så slutte i denne omgang med at give udenrigsministeren medhold i, at Sydafrika vist er noget ganske særligt, idet raceadskillelsen ligger i grundloven, men jeg vil også påpege, at Sydafrika i afrikansk sammenhæng er noget ganske særligt ved, at det land har en grundlov.

(Kort bemærkning):

Maisted (FD):

Jeg finder efterhånden, at argumentationen bliver noget tynd, for vi har f.eks. et land som Sovjetrusland, der i sin grundlov kun tillader ét parti. Apartheid betyder adskillelse, men derovre tillader man altså kun ét eneste politisk parti, og der er ingen andre, der kan komme til orde. Dertil ved vi, at man har en systematisk jødeforfølgelse i Sovjetunionen, hvor man endog nægter jøderne at rejse ud af det land, de ikke vil bo i. Hvad er forskellen på en sådan adskillelsespolitik og så den, man gennemfører i Sydafrika, der er omgivet ene og alene af marxistiske stater, altså diktaturstater, og hvor man kan se, hvad enden vil blive, hvis man ikke forsvarer sine rettigheder?

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg tror ikke, hr. Maisted mistænker mig for at nære ringeste gran af sympati for lande, der bygger på etpartisystemer – det er der for øvrigt mange lande, der desværre gør –

men jeg må påpege, at der er en betydelig forskel på, om man bygger på et etpartisystem eller på en adskillelse af befolkningsgrupper, der går efter noget medfødt, nemlig race.

(Kort bemærkning).

Maisted (FD):

Ja men hr. udenrigsminister, det er altså også medfødt at være jøde, og det er jo kendt for enhver, at der sker en systematisk forfølgelse af jøderne i Sovjetunionen, så jeg kan stadig væk ikke forså argumentationen. Apartheid lyder selvfølgelig grimt, det er vi enige om, men det er også apartheid, der føres i de lande, hvor man i grundloven kun tillader ét parti og så endda ved siden af forfølger ganske bestemte mennesker, der er født f.eks. som jøder i Rusland. De kan ikke gøre for, at de er født jøder, og de vil hellere end gerne i stort tal have lov til at rejse ud af landet, men det bliver forbudt dem. Jeg kan ikke se forskellen på den politik og så den, man angriber Sydafrika for.

Qvist Jørgensen (S):

Jeg vil starte med et citat. Det lyder:

»Vi tæller ikke længere uretfærdighederne ved at kigge på folks indkomstfordelinger. Vi tæller børnenes grave.«

Så stærkt udtrykker den farvede apartheidmodstander Dorothea Boezak sig om den aktuelle situation i Sydafrika.

Med stigende bekymring og med stigende rædsel – det er vist ikke for meget sagt – har resten af verden måttet iagttagelse, hvorledes apartheidpolitikken i Sydafrika har udviklet sig. Det er blevet et stadig mindre humant og et stadig mere retsløst samfund at leve i for den altovervejende del af befolkningen: de sorte, de farvede, kort sagt alle, der ikke har en ren hvid fortid og nutid.

I år indtil nu har det kostet over 800 menneskeliv, voksne og børn mellem hverandre. Intet forsøg fra resten af verden som f.eks. FNs resolutioner har tilsyneladende berørt den hvide mindretalsregering i Sydafrika. Pieter Botha og før ham Forster m.fl. har tværtimod ekspanderet i udstedelse og håndhævelse af flere og strammere apartheidlove, har deporteret stadig flere og har på grundløse eller meget spinkle anklagepunkter holdt sorte i fængsler, hvor forholdene er forfærd-

[Qvist Jørgensen]

lige – Nelson Mandelas 23 års afsoning er bære et eksempel – fængsler, hvor der finder tortur sted, hvor menneskeforagten er sat i højsædet, hvor elementære grundsætninger om forsvarer, grundlovsforhør, åbenhed om rettergangen bliver overtrådt daglig, og hvor drab jævnlig finder sted. Der er tale om en nation, som trods verdens afstandtagen, udtrykt bl.a. gennem FN-resolutioner, fortsætter en imperialist- og undertrykkelsespolitik mod det ulovligt annekterede Namibia. Der er tale om et land, der uden blusel trænger ind i nabolandene, randstaterne, hvor de plyndrer, voldtager og dræber, og det er ikke alene deres egne borgere, det går ud over, nej, det betyder åbenbart ikke så meget, om der skulle ske overtrædelser over for randstaternes egen befolkning.

Som sagt har resten af verden med stigende bekymring fulgt udviklingen. Man har måttet konstatere, at venlige og med tiden stadig tydeligere henstillinger ikke har hjulpet. Sydafrika har fortsat og har ekspanderet apartheiden og har groft benyttet enhver bære minimal tilkendegivelse om samhandel eller samvær med andre lande som et udtryk for, at resten af verden nok ikke mener det helt så galt, og man har derfor tilladt sig at fortsætte.

De foreliggende lovforslag og beslutningsforslag viser, uanset at de er noget forskellige i deres reaktionsmidler, at der er en udbredt opfattelse af, at nu må der skrives ind; nu kan det være nok.

Jeg skal beklage, at vi ikke har set disse politiske reaktioner så tydeligt på et langt tidligere tidspunkt, og det, jeg dermed antyder, er, at med de voldsølger, der nu ruller ind over Sydafrika, er det svært at tro, at Sydafrika vil kunne undgå de lange knives nat. Jeg er bange for, at situationen har fået lov til at køre så langt, at de rædsler, der udspiller sig hver dag mellem sorte og hvide, mellem farvede og hvide, mellem farvede og sorte osv., ikke kan bringes til ophør. Jeg er bange for, at toget er kørt, at ingen kan stoppe udviklingen henimod ragnarok, men vi må forsøge. Det er den eneste mulige vej.

Vi skal så i dag behandle fire forskellige forslag om bekæmpelse af apartheiden gennem en klar skærpelse af den hidtidige sanktionspolitik, der tydeligt har vist sig ikke at være tilstrækkelig, hverken i sin form eller i sin udbredelse. Alle forslagsstillerne er klar

over, at selv en skærpet sanktionspolitik, udført isoleret af en enkelt nation, der for øvrigt kun har et beskedent handelssamkvem med Sydafrika, i sig selv formentlig ikke har den store værdi. En betingelse for, at sanktionspolitikken kan lykkes, er, at der er en flæthed af lande, der går sammen og klarere markerer over for Sydafrikas hvide ledere, at nu er bristepunktet nået, og det var derfor glædeligt at høre udenrigsministerens helt ubetingede tilslutning til disse betragtninger.

Såvel EFs som Nordens udenrigsministre er enige om, at sanktionerne skal skærpes, og man er enige om, at den helt store effekt først opnås, når de to supermagter også for alvor går med. Jeg fornemmer, at alle forslagsstillerne er optimistiske med hensyn til at kunne presse USA til at indse, at deres liberale tolkning af deres sanktionspolitik er alt for mild; der skal mere til.

De nordiske udenrigsministres oplæg, således som det blev aftalt i oktober, og således som det fremstår i regeringens beslutningsforslag nr. B 51, er efter vor opfattelse ikke helt vidtgående nok. Ud over at det rummer elementer, som regeringen blot kunne gennemføre uden yderligere lovgivning, mangler der præcision i en del af de øvrige punkter, og jeg tænker især på punkterne 3, 5 og 7. En væsentlig del af det danske folk, repræsenteret ved dansk fagbevægelse, har i de senere dage påvist, at man er parat til at gå meget videre.

Omvendt må jeg sige om de af SF og VS fremsatte forslag, nr. L 24 og B 11, at disse er præget af manglende mulighed for at gøre de enkelte punkter klar til gennemførelse samtidig med deres vedtagelse, hvilket svækker forslagene noget, men dog ikke så meget, at vi bliver betænkelige.

I regeringens udspil savnes antydninger af en større støtte til ANC, og vi har jo hørt udenrigsministerens bemærkninger om det allerede. Det har vi med, og det har SF og VS med i deres forslag. Vi synes, det er oplagt, at et sådant punkt kommer med i det, man kunne kalde sanktionspakken.

Hverken SF/VS eller regeringen har medtaget noget om yderligere oplysningsaktiviteter om apartheiden. Jeg vil tro, at SF/VS har den opfattelse, at dette automatisk er indeholdt i deres programmer, men vi har fundet det ønskeligt at få det præciseret i selve beslutningsforslaget.

[Qvist Jørgensen]

Socialdemokratiet skulle måske have medtaget et uddybende punkt vedrørende boykotten af Sydafrika: Vi har noteret os, at SF gentager den gamle sportslige og kulturelle boykot. Erfaringerne fra foråret viser, at dette bør strammes. Jeg minder om, at de grønne spejdere netop har haft en fornyet diskussion herom, til trods for at afgørelsen skulle være klar, og vi har også lagt mærke til, at en kvægavlforening, jfr. Landsbladet, er af den opfattelse, at den trygt kan sende en delegation til kvægavlernes verdenskonference i Sydafrika til sommer. Nej, det kan de ikke, og de burde slet ikke komme på den tanke! Altså må vi gå ind og tydeliggøre på dette punkt.

Her henimod afslutningen må jeg understrege, at vi finder, at vort eget beslutningsforslag er det mest realistiske. På en lang række punkter har vi sympati for SF-forslagene, hvorimod vi finder, at regeringens forslag på flere punkter er for upræcist og for bøjeligt. Vi synes, at det danske folketings skal gribe lejligheden til klart at markere vores fælles – med en dobbelstreg under vores fælles – indstilling og holdning til Sydafrika. En vedtagelse af et for valent program kan betyde, at vi ikke opnår tilslutning fra andre lande, og det tillægger vi stor betydning. Værre endnu er det, at der er risiko for, at det kan betyde, at Sydafrikalederne sidder advarslen overhørig og bare kører videre.

De sydafrikanske hvide ledere må nu have sat stolen for døren, eller bedre stolene, for vi arbejder vel for, at mange lande nu sætter Sydafrika stolen for døren.

Til slut vil jeg sige, at den danske fagbevægelses aktion må have gjort indtryk, især når man tænker på, at den er i overensstemmelse med andre nordiske landes fagbevægelser. Til gengæld må konstateres, at enkeltstående højtalende og meget talende politikeres talestrøm har gjort et lige så lille indtryk på os som de hykleriske toner, vi har kunnet se i Industrirådets og især Superfos' henvendelse til folketingset.

Vi håber på et hurtigt udvalgsarbejde, der vil lede frem til tydelige og præcise reaktioner over for et regime, der alt for længe har fået lov til at krænke de mest elementære menneskerettigheder.

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Der er nu en række korte bemærkninger.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Hr. formand, jeg ved, at formålet med korte bemærkninger er at opklare nogle uklarheder, og der var forskellige ting, der nok var grund til at pille ved. Jeg skal tage en enkelt.

Det var citatet af hr. Boezaks udtalelser. Hr. Boezak talte om nogle børn, hvis grave man talte. Jeg håber da, at hr. Boezak når at tælle dem alle sammen med, bl.a. også dem, som hans bevægelse har ansvaret for er blevet dræbt gennem de seneste måneder. Der er inden for ganske kort tid af sorte blevet smidt 30 benzinbomber med det formål at tænde ild i sorte borgmestres og sorte embedsmænds huse, og herunder er en halv snes sorte børn blevet dræbt. Jeg håber, hr. Boezak, som har ansvaret for disse grusomheder, også tæller dem med i sine vers og sine poetiske udtalelser forskellige steder.

Så en lille uklarhed først, som ordføreren måske selv kan rette. Det er da vist forkert at tage den svenske fagbevægelse med i det nordiske samarbejde. Så vidt jeg har forstået, er den svenske fagbevægelse kommet til fornuft og har erkendt, at det er meget godt at være solidarisk, bare man ikke selv skal betale. Kunne man få befolkningen eller skibsruderne til at betale, var det skønt, men solidaritet, hvor fagbevægelsen selv skal af med sine millioner, som man jo herhjemme skal bruge til at vælte regeringen med, skal nok få dansk fagbevægelse til at tænke sig om én gang til. Den uklarhed synes jeg vi skal have klaret op. Kan det forventes, at dansk fagbevægelse tager et helt andet standpunkt end svensk fagbevægelse i denne sag?

(Kort bemærkning).

Riishøj (SF):

Jeg har blot et kort opklarende spørgsmål vedrørende kulimporten. Det er jo et af de punkter, det socialdemokratiske beslutningsforslag er noget uklart formuleret på, og det drejer sig om vendingerne »om muligt« og »hurtigst muligt«. Jeg tror nok, at offentligheden efter de socialdemokratiske udtalelser på deres årsmøde og umiddelbart efter proklameringsen af undtagelsestilstanden i Sydaf-

[Riishøj]

rika fik det indtryk, at man ville stoppe importen øjeblikkelig. Vi ved, at i næste uge kommer der en kinesisk kuldelegation på et fire dages besøg i Danmark. Vi ved også, at kullene kan skaffes dér, det har elværkerne selv sagt. Vi ved også, at særdeles kyndige sætter et stort spørgsmålstegn ved, hvor store ekstraudgifterne bliver; de tal, elværkerne har nævnt, har i hvert fald ikke holdt ifølge adskillige eksperters udtalelser. Derfor vil jeg godt spørge den socialdemokratiske ordfører, om socialdemokratiet står fast på, at kulimporten skal standses med lovforslag, som gennemføres i denne samling. Elværkerne har vidst længe, at dette kommer.

(Kort bemærkning).

Dohrmann (FP):

Set med danske øjne foregår der da mange ting i Sydafrika, som vi har meget, meget svært ved at sætte os ind i, men jeg vil godt spørge den socialdemokratiske ordfører, hvordan socialdemokratiet mener, at man fra dansk side skal forsøge at ændre nogle af forholdene dernede. Jeg spørger, fordi da der i sommer var en international spejderlejr i Haderslev, var en af de første, der protesterede mod sydafrikansk deltagelse, hr. Qvist Jørgensen, ordfører for socialdemokratiet. Til den spejderlejr var der tilmeldt såvel sorte som hvide spejdere, og mit spørgsmål går på, om hr. Qvist Jørgensen ikke mener, at den slags arrangementer, hvor folk af alle racer, hudfarver og lignende kan mødes, er vældig positive. Det er mig komplet uforståeligt, at en ordfører for landets største parti kan stå heroppe og udtrykke sin store forargelse, samtidig med at vedkommende privat også i folketingssammenhæng protesterer mod, at sydafrikanerne deltager. Efter min mening er det positivt, at den slags arrangementer finder sted. Vi kan lære af hinandens forhold, og hvis der er noget, der er upolitisk, er det vel først og fremmest spejderbevægelsen.

Så vil jeg også godt stille det spørgsmål: hvad er den dybere mening bag ved alle disse handelsboycotter, sanktioner og lignende, man i øvrigt taler om? Hvad gavner det Sydafrika, at nogle kul, som Elsam fuldt legalt har købt i Sydafrika i fuld overensstemmelse med de dagsordener, folketinget har vedtaget, ligger nede i Åbenrå Fjord nu og koster os danske elforbrugere penge? Jeg kan hver-

ken se hoyed eller hale på noget af det, man gør, f.eks. det med spejderne, og slæt ikke på de forskellige arter af boycotter, man forsøger at iværksætte.

(Kort bemærkning).

Breckmann (Fær.):

Jeg skal ikke kommentere socialdemokratiets ordførers bemærkning om hykleriske toner i forbindelse med Sydafrika.

Jeg ser, at Danmarks Radio ikke er repræsenteret her i dag, men dér er man vel også uenig om pressefriheden, især i denne sag.

Men det var især Boezaks poetiske udtalelse om børnenes grave, som bliver talt.

Jeg vil godt citere en anden sort leders udtalelse om børn og den situation, der nu råder i Sydafrika. Det er nemlig høvding Buthelezi, som socialdemokraterne måske ikke kender, og hvis de gør, ignorerer de ham, men han er altså anfører for 7 millioner zuluer, der bor i Sydafrika, og leder af inkathabevægelsen med 1 million betalende medlemmer, og det er i hvert fald noget mere end de 10.000 ANC-folk, der for det meste gemmer sig uden for Sydafrika.

Han siger således:

»They« – og det betyder ANC-folkene; Oliver Tambo, og hvad de ellers hedder – »have run away from the South African army and the police, and they are hiding behind children, who have to face police brutality.«

(Kort bemærkning).

Qvist Jørgensen (S):

Det er en håbløs opgave at skulle svare på så mange spørgsmål på 2 minutter, men for ligesom at give et samlet svar på noget vil jeg da godt sige, specielt til hr. Dohrmann og til hr. Breckmann, at først talte udenrigsministeren i ca. 18 minutter, derefter talte jeg i 10 minutter om apartheid, altså faktisk en halv time. Vores dagblad, vores medier er fyldt med meldinger om apartheidsituationen, så det skulle egentlig ikke være nødvendigt at gå nærmere ind på det.

Må jeg så sige til hr. Erhard Jakobsen, at jeg har ikke sagt hr., jeg har tværtimod sagt Dorothee som fornavnet på den, der udtalte sig om det med børnenes grave.

[Qvist Jørgensen]

Og da jeg ikke tror, at hr. Erhard Jakobsen har hørt efter hele tiden, vil jeg læse tre linjer op fra mit indlæg:

»Jeg er bange for, at situationen har fået lov til at køre så langt, at de rædsler, der udspiller sig hver dag mellem sorte og hvide, mellem farvede og hvide, mellem farvede og sorte ... « osv. Jeg har altså ikke antydnet, at det kun var den ene vej, det foregik. Vi er selvfølgelig fuldstændig opmærksom på, at der foregår mange og uhyggelige ting på tværs af en hel masse ting.

Må jeg sige til hr. Riishøj, at vores opfattelse er, at kul skal standses hurtigst muligt. Det er vist det korteste svar på det konkrete spørgsmål.

Til hr. Dohrmann vil jeg sige, at det er jo ikke kun en enkelt socialdemokrat, der har den opfattelse, at den vedtagelse, vi har om apartheidbekæmpelsen, også omfatter, at der ikke kan foregå et kulturelt eller et idrætsligt samkvem. Og vi har nu også en udenrigsministers og en regerings udsagn om, at den socialdemokratiske opfattelse, som også blev delt af SF og venstrefløjens i øvrigt, er den korrekte og den, man vil efterleve.

Formanden:

Der er mange ordførere, der venter på at komme til. Men jeg skal tillade enkelte korte bemærkninger endnu.

(Kort bemærkning).

Breckmann (Fær.):

Til det, som sidste ærede taler bemærkede om den nyopståede situation i Sydafrika, hvor der er almindelig sort bande-krig, vil jeg gerne tilføje, at det med bande-krig, brandpåsættelser, udplyndringer af forretninger og almindelige drab på hinanden faktisk er almindeligt gældende for afrikanske forhold. Det er noget, der lige er kommet i Sydafrika, og det er sikkert et resultat, desværre, af de reformer, som er indført, hvad end folk her må sige.

Der er blevet sagt noget om forretningsfolk, der gik for at møde ANC i et naboland til Sydafrika. Det, som jeg har savnet, er en tilbagemelding fra de forretningsfolk. Hvad oplevede de egentlig på de møder med ANC-folkene? Har de fået øjnene op for, at denne fuporganisation simpelt hen dækker over et kommende sydafrikansk kommuni-

stisk parti? Det er vel et meget relevant spørgsmål, hvis man bruger ANC som hovedreferencepunkt i det danske folketing.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Ja, jeg tager kun ordet igen for at skabe klarhed. Det afgørende er ikke, om det er den ene eller den anden, der har sagt det. Det afgørende er, at det bringes ind i denne debat som et argument, at sorte børn er blevet dræbt, og det er underforstået, at det er af det hvide rædselsregime.

Deroverfor må jeg gøre opmærksom på, at i øjeblikket er det i allerhøjeste grad de sorte, ANC har ophidsset til disse handlinger. ANC er ansvarlig. Det nytter ikke noget med en socialdemokratisk beklagelse af, at det finder sted, når man ikke tager konsekvensen. Man opfordrer til yderligere at støtte ANC, der er ansvarlig for disse overfald, i stedet for at støtte den hvide regering, der er den eneste garanti for, at bandevæsenet ophører – den hvide regering, der støtter sig på sort politi i denne forbindelse, det vil jeg gerne understrege. Det er sorte politibetjente, der tager sig af disse opgaver i disse områder. Det er politiet, der er ordensmagten i det land. Det er det i hvert land. Det er akkurat, som da vi havde optøjerne omkring Byggeren her i byen. Det er ordensmagten, man skal bygge på.

Regeringen og ordensmagten kan tilvejebringe noget. En mere eller mindre tåbelig dagsorden i folketinget kan selvfølgelig ikke udrette noget som helst.

Formanden:

Det forekommer mig, at vi nærmer os, at debatten føres på korte bemærkninger. Det er jo ikke det, der er hensigten med de korte bemærkninger; det er til kort afklaring af den tidligere talers indlæg. Jeg tillader yderligere nogle ganske få korte bemærkninger, men ellers skal ordførerne have mulighed for at give udtryk for deres synspunkter i denne debat.

(Kort bemærkning).

Kelm-Hansen (S):

Jeg skal først sige, at jeg finder hr. Erhard Jakobsens bemærkninger fuldstændig interesse-lose i dag, hvor vi har fået et forslag fra

[Kelm-Hansen]

firkloverregeringen, som omfatter fire CD-ministre, hvor den ene er til stede nu. Det betyder, at den tale, der er holdt af udenrigsministeren, også dækker CD minus hr. Erhard Jakobsen. Jeg tog ordet for at svare hr. Breckmann, som efterlyste, hvad det erhvervsliv, der har taget kontakt med den sorte befolkning, med ANC, mener. Jeg kan forstå, at hr. Breckmanns orientering i materialet er lidt spinkel, så jeg kan henvise til en artikel, der har været i Herald Tribune for nylig, hvor man citerer lederen af den gruppe, der har haft møde med ANC, nemlig Gavin Relly, som er præsident for Anglo-American Corporation, den største minesammenlutning i Sydafrika. Han siger bl.a. efter mødet med ANC: vi må begynde med at acceptere, at vi alle er sydafrikanere. Han går stærkt ind for bedre sundhedsvæsen, uddannelse og velfærd. Han vil begrænse befolkningstilvæksten, og det mest opsigtsvækkende: han går ind for princippet: én person – én stemme. Han siger i øvrigt om ANC'erne, efter at han har mødt dem, at han finder det interessant, at hans indtryk er, at det ikke er blodige marxister, men pragmatikere; han siger, at marxismen ikke er den vigtigste planke i deres platform.

Jeg synes, at den tilbagemelding, vi har fået fra det sydafrikanske erhvervsliv, er ganske interessant, og jeg vil anbefale hr. Breckmann, at han sætter sig lidt mere ind i den side af sagen.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Jeg er faktisk meget enig i formandens bestræbelser på at komme tilbage til ordførerrækken. Jeg synes, at de bemærkninger, der kommer fra hr. Breckmann, fra hr. Erhard Jakobsen osv., fra apartheidtilhængerne i denne sal, tyder på, at der er tale om et vel tilrettelagt forsøg på fra starten at afspore det, som efter min mening burde være debattens hovedformål, nemlig hvordan og i hvilket omfang vi får gennemført de nødvendige sanktioner. Jeg synes, at udenrigsministeren satte meget godt på plads allerede fra starten over for hr. Breckmann, hvad et stort flertal i folketinget mener er det afgørende, nemlig apartheidstyrets særlig bestialske karakter.

Jeg er ganske overbevist om, at det store flertal i befolkningen har noteret sig de syns-

punkter, hr. Erhard Jakobsen og de andre apartheidtilhængere har, og tager afstand fra de synspunkter.

Jeg synes, det ville være rart, hvis vi andre kunne komme videre i debatten om, hvordan man rent faktisk får flertal for vidtgående sanktioner og foranstaltninger i dag over for dette styre.

Fischer (KF):

I det sidste år er der sket en iøjnefaldende forværring af forholdet mellem de hvide og de sorte befolkningsgrupper i Sydafrika, en udvikling, der understreger, at det er på høje tid med en politisk løsning.

Når vi herfra lægger så megen vægt på at bidrage til en fredelig overgang til flertalsstyre i Sydafrika ved at presse det hvide mindretals regering til at komme med de nødvendige indrømmelser, så apartheid kan afskaffes, sker det i erkendelse af, at alternativet, det voldelige opgør, er så frygtindgydende for sort, for hvid, for farvet og for Sydafrikas naboer.

Vi har set, hvorledes de nuværende urolige forhold betyder store tab af menneskeliv, de fleste uskyldige civile, hvem der så end har affyret kuglerne. Vi ser, hvorledes Sydafrikas nabolande lider store tab. Et væbnet opgør vil gøre alle til tabere.

I årtier har samfundsmæssig uretfærdighed præget Sydafrika gennem det formaliserede apartheidssystem. Vi forstår den sorte befolknings stærke modstand mod dette system. Vi har fra konservativ side igen og igen fordømt det, og vi deltager i forholdsreglerne mod det.

For at tage et eksempel på den sorte protest: det er indlysende, at unge veluddannede sorte ikke vil finde sig i at have en ringere plads i samfundet end deres hvide kolleger karrieremæssigt, bolig-mæssigt og sundhedsmæssigt. Det skaber en eksplosiv situation. De indrømmelser, der er kommet med hensyn til at fjerne nogle af apartheidsystemets grimme udadvendte sider, er kommet for sent og for langsomt. De vedrører tvangsforflytninger, forbuddet mod blandede ægteskaber osv., og de kan ikke imødekomme det sorte flertals krav.

Det afgørende er reelle forhandlinger om Sydafrikas fremtid med de sortes virkelige ledere. Det vil sige frigivelse af politiske fan-

[Fischer]

ger som Nelson Mandela og andre, således at det sorte flertal kan blive deltagere i den politiske beslutningsproces på linje med de hvide og de farvede. Det sorte flertal må selv afgøre, hvem dets ledere skal være. Det skal vi ikke forsøge at definere. Vi skal derimod være åbne over for alle, der deltager i den politiske proces frem mod flertalsstyre og over for dem alle give udtryk for vores støtte til en fredelig overgang til sort flertalsstyre.

Det er klart, at vi i den konservative folke­tingsgruppe ser det som et vigtigt mål, at et kommende flertalsstyre Sydafrika bliver et frit Sydafrika og ikke et nyt totalitært samfund.

Nogle vil måske tvivle på den fredelige løsnings vej. Vi finder imidlertid, at det pres, der nu fra en lang række demokratiske landes side i den vestlige verden lægges på Syd­afrika, er et vigtigt bidrag. Flere og flere hvide i Sydafrika erkender behovet for helt åbne forhandlinger, hvilket mødet i Lusaka for nylig mellem sydafrikanske forretningsfolk og ANC var et udtryk for.

Den danske sanktionspolitik, som reger­ingens beslutningsforslag tilkendegiver, vil betyde dansk virkeliggørelse af et forstærket nordisk pres mod Pretoria. Det fællesnordiske må stå i centrum. Ensidige danske initia­tiver forekommer ikke hensigtsmæssige, især hvis de bringer os i et misforhold til vore nærmeste internationale partnere.

Vi stræber efter bred enighed i folketinget om denne linje, og afstanden mellem reger­ingen, socialdemokratiet og det radikale venstre er vel ikke større, end at en sådan enighed bør kunne opnås.

Jeg ser ingen fornuft i at bore i forskelle i denne debat. Tværtimod gælder det om at nå til enighed. Dansk Afrikapolitik, der er split­tet, er til grin. Det gælder forhåbentlig også formen for en øget dansk indsats til fordel for ofrene for apartheid.

SFs og VS' forslag om totalt eksport- og importstop har et urealistisk skær over sig. Det gælder også forslaget vedrørende kul. Først ville SF skaffe os engelske kul. Nu er det blevet til kinesiske kul. Ja men engelsk og kinesisk energi er da bare helt fint, det er helt i orden, men det praktiske bør også være i orden, hr. Riishøj, herunder et rimeligt hen­syn til økonomien, og økonomien, må man sige, sætter SF sig som sædvanlig ud over med sine forslag.

For så vidt angår øget hjælp til Afrika, herunder til landene i det sydlige Afrika, de­ler vi den bekymring, der fra alle sider ud­trykkes for det afrikanske folks store lidelser og problemer. Men det gælder ikke alene SADCC-landene, frontlinjestaterne. Det gæl­der også folk i Etiopien, i Sudan og i flere af de hårdt ramte ørkenlande.

Danmark har allerede ydet meget. Vi skal yde mere endnu. De afrikanske problemer vokser ildevarslende, men det kan ikke fore­komme rimeligt på forhånd at afskære os fra at benytte en vis del af stigningen i u-lands­hjælpen til efter fornøden omtanke også at hjælpe mennesker i Asien og Latinamerika, hvor nøden både kan have et akut og et per­manent præg på samme måde som i Afrika. Jeg vil gerne forhandle om denne problem­stilling og gerne på en måde, så dansk bi­stand bliver et så direkte og effektivt bidrag som overhovedet muligt til dem, der har hjælp behov.

Bjørn Elmquist (V):

Masser af steder i verden sker der menne­skerettighedskrænkelser, alt for mange steder, det er vi helt på det rene med i venstre, og det sker også på alvorligste vis i lande tæt på os. Men som det er blevet fastslået under debatten for et øjeblik siden i kraft af de korte bemærkninger, er situationen i Syd­afrika helt speciel, og derfor er der en helt be­rettiget anledning til, at vi giver de menne­skerettighedskrænkelser og de problemer, der eksisterer i Sydafrika, en speciel behandling. Det er det eneste sted i verden, hvor forskels­behandling af befolkningsgrupper opdelt i racer er skrevet ind i selve grundloven. Det ønsker jeg at slå fast ved starten af mit ind­læg. Det grundlæggende princip »one man – one vote«, én stemme til hvert menneske, gælder ikke i Sydafrika.

Når vi oven i det lægger de masser af til­fælde af ulighed, overgreb, brutalitet fra det herskende hvide mindretals side i Sydafrika mod de farvede og helt specielt mod de sorte blandt de farvede, kan ingen være i tvivl om, at situationen er alvorlig. Den har været un­der udvikling igennem flere år, og det er på den baggrund, Danmark gennem disse år har været med helt i front med hensyn til pres, sanktioner og initiativer mod apartheidregi­met i Sydafrika, hidtil med en ganske bred

[Bjørn Elmquist]

politisk opbakning her i folketinget og i befolkningen – heldigvis siger vi – og vi håber meget i venstre, at dette kan fortsætte.

Situationen er i løbet af den seneste tid blevet yderligere tilspidset – det er velkendt for alle – og de helt aktuelle forhold er der redegjort for i udenrigsministerens meget omfattende og grundige redegørelse. Den vil jeg gerne takke for.

Jeg har kun én ting at lægge til. Midt i alt det håbløse, som rykker den truende katastrofe nærmere: væbnet opgør, rene nedslagtninger, de lange knives nat, som socialdemokratiets ordfører talte om, vil jeg trods alt nævne de initiativer, som en privat gruppe hvide forretningsfolk i Sydafrika har sat i gang over for sorte sydafrikaneres repræsentanter i et forsøg på at afvende den truende katastrofe. Der har været talt om mødet et par gange, og hr. Breckmann var oppe at efterlyse yderligere oplysninger om det.

Så sent som i dag er der på forsiden af Herald Tribune, som ligger til alles rådighed i vores læsesal, en stor artikel om, hvordan det breder sig i det sydafrikanske forretningsliv, hos hvide forretningsfolk. Der er denne lille gruppe, vi har talt om, under ledelse af Gavin Relly. Ganske store dele af det sydafrikanske forretningsliv har rettet henvendelse til premierminister Botha, hvor de direkte beder om, at man indleder reelle forhandlinger med de sorte ledere. Industrien har tilbudt sig som mæglingsmand. »92 af landets største virksomheder«, står der, »har for nylig haft helsidesannoncer i de lokale aviser, hvor de forpligter sig til at arbejde for fjernelse af den grundlovsfæstede racediskrimination og for forhandlinger om at dele magten med ansvarlige sorte ledere.«

Jeg vil anbefale hr. Breckmann – som desværre har forladt salen nu, så vidt jeg kan se – at få fat i denne avis og læse den meget, meget interessante artikel.

Midt i alt det sorte giver dette et gran af håb om, at der findes moderate, nogle vil måske kalde det progressive, hvide sydafrikanere, der vil gøre deres til, at eksplosionen ikke bliver så alvorlig, som det ellers truer med. Hvor meget vi har at have dette håb i, er jo nok en personlig vurderingssag, når det kommer til stykket.

Når vi rejser spørgsmålet om, hvad Danmark og andre lande uden for Sydafrika kan gøre for at bringe apartheidpolitikken til op-

hør, må jeg erklære mit parti som tilhænger af sanktioner. Vi har altid sagt i debatter i folketinget, at sådanne sanktioner for at kunne nå deres mål helst skal være så bredt bakked op internationalt som muligt, så forpligtende som muligt, også for de lande, der deltager. Ellers risikerer vi, at det bliver et slag i luften.

Ikke mindst har det betydning, at store lande som USA, Storbritannien, Vesttyskland og Frankrig er med. Jeg har med vilje nævnt disse store vestlige lande, fordi de alle hylder de samme frihedsideal, som vi gør her i Danmark, og de er nære samarbejdspartnere med os, bl.a. i NATO, hvor vi kæmper for at bevare frie samfund.

Bla. af den grund hilser vi i venstre EF-beslutningerne om Sydafrika velkommen. Her fik vi nogle af disse store eller større lande med. Vi husker alle sammen, at Storbritannien havde særlig lang betænkningstid, men alligevel endte med at slutte sig til. Venstre mener, at Danmark i FN bør fortsætte bestræbelserne for at vinde bred opbakning, og her har vi for tiden som medlem af sikkerhedsrådet en særlig mulighed.

Sidst, men ikke mindst, er der det nordiske samarbejde. Det seneste nordiske handlingsprogram er faktisk ganske vidtgående og understreger, at Danmark, heldigvis sammen med vore nordiske partnere, er helt i front, som jeg sagde i starten af mit indlæg, hvad sanktioner angår.

Vi har i dag på dagsordenen en række forslag. Jeg skal ikke gå voldsomt i detaljer her fra talerstolen, men er parat til at gøre det under behandlingen i udenrigsudvalget.

Jeg vil blot gøre den bemærkning, at vi i venstre helst ser regeringens forslag gennemført. Det kan nok ikke overraske. Der er ikke de voldsomme forskelle, vil nogle måske hævde, mellem det og socialdemokratiets forslag, men alligevel rejser det spørgsmålet, hvor konkrete tidsfrister man bør sætte ind, og hvor håndfast staten skal gribe ind over for virksomheder, der måske vil have svært ved at finde alternative samhandels- og leveringsmuligheder. Det kan hurtigt rejse spørgsmålet om en eventuel kompensation fra offentlig side, det kan være økonomisk eller anden, over for virksomheder og ansatte, som risikerer at miste deres eksistensgrundlag, deres daglige underhold, hvis det offentlige ligefrem begynder at diktere ned i

[Bjørn Elmquist]

detaljen deres adfærd. Det stemmer ikke så godt med de principper for samfundsmødelser, vi i mit parti lægger til grund, så derfor er vi noget skeptiske over for så håndfaste vedtagelser.

Spørgsmålene er svære at håndtere, og vi mener alt i alt, at det var bedst for os, om vi vedtog regeringens beslutningsforslag, som også ud fra en international målestok er ambitiøst. Hvis vi kunne enes om det, ville vi kunne fastholde den brede politiske opbakning til vor officielle politik over for Sydafrika. Det skulle gerne være signalet fra denne debat – det skulle helst ikke være et fortegnet billede, vi fik ud af det – at folketinget er næsten totalt enigt om at fordømme apartheidpolitikken i Sydafrika og vil arbejde for, at den ophører.

Inger Harms (SF):

Ethvert bidrag til Sydafrikas isolation styrker vores kamp, har Nelson Mandela sagt. Ethvert barn i Danmark kender vel navnet Mandela, den mest kendte af de afrikanske ledere, der sammen med mange andre sidder livsvarigt fængslet for politisk arbejde mod apartheidsystemet.

Apartheidssystemet er blevet fordømt i hele verden. FN har kaldt det en forbrydelse mod menneskeheden. Den nye generalsekretær for det sydafrikanske kirkeråd, dr. Beyers Naudé, har kaldt det for den mest velovervejede, koldsindigt planlagte og meget sofistikerede metode til at adskille grupper af racer fra hinanden i så mange områder som muligt med det formål at udelukke det sorte flertal fra deltagelse i det almindelige samfundsliv.

Apartheid er adskillelse mellem på den ene side 4,6 mill. hvide og på den anden side 24 mill. sorte, blandede og folk af asiatisk oprindelse udelukkende for at beskytte de hvides økonomiske og politiske rettigheder. Apartheid frarøver afrikanerne politiske og sociale rettigheder og søger ved skinreformer for farvede og asiater at splitte den sorte befolkning. Apartheid hviler på udbytning af den sorte arbejdskraft ved sydafrikansk og vestlig kapital og på grov undertrykkelse af al modstand. Apartheid betyder tvangsforflyttelse af afrikanerne til særlige reservater på 13 pct. af Sydafrikas jord og sikring af 87 pct. af den bedste jord til de hvide. Apartheid diskriminerer imod befolkningsflertallet

med hensyn til uddannelse, sundhedspleje, borgerlige rettigheder og kultur. Apartheid er en trussel mod verdensfreden ved, at man opbygger en militær- og politistat, der destabiliserer og terroriserer nabolande og ulovligt holder Namibia besat.

Namibia er verdens sidste koloni. Landet er 19 gange så stort som Danmark, men har kun godt og vel 1 mill. indbyggere, heraf $\frac{1}{3}$ sorte. Et lille mindretal af hvide har gjort livet umenneskeligt for den sorte befolkning. I dag lever mere end 100.000 namibiere i eksil. Samfundet og hverdagen terroriseres af en massiv sydafrikansk besættelse. Halvdelen af Namibia er ørken. Her lever kvinder og børn, gamle og syge i sorte reservater i en konstant eksistenskamp. De er af regimet blevet betegnet som et unødvendigt vedhæng til arbejdskraften. Mændene tvangsudskrives til diamant- og uranminer og henslæber deres liv i barakbyer uden chance for nogen sinde at leve et normalt familieliv. Oprør holdes nede ved at holde befolkningen i konstant angst for den uberegnelige terror fra militærmagtens side.

Hvorfor gør Sydafrika det? Jo, fordi Namibia er utrolig rig på naturressourcer, diamanter, uran, kobber og meget mere, og desuden har det en meget vigtig havn.

På den netop afholdte kvindekonference i Nairobi deltog 18 kvinder fra Namibia. De fortalte om et isoleret land, som de følte var glemt af omverdenen. Her var det første gang, de mødtes personligt med den internationale støtte til deres kamp mod apartheid og koloniundertrykkelse. Det var ikke rart, hvad de fortalte om livet i Namibia. De overfaldes, voldtages, myrdes; mændene fængsles uden retssag på ubestemt tid, andre forsvinder sporeløst. De unge piger udsættes for tvungen familieplanlægning i form af indsprøjtninger, som ofte giver svære komplikationer. Verdensoffentligheden har ikke før været opmærksom på den tvungne befolkningskontrol, som finder sted i Namibia med det ene formål at holde den sorte befolkning nede på et lavt niveau.

Når SF igen fremsætter et forslag om skærpelse af sanktionspolitikken over for Sydafrika og et lovforslag om forbud mod indførsel af kul og andre fossile brændstoffer fra Sydafrika og Namibia, er det, fordi vi virkelig tror, det hjælper. Der findes ingen anden måde at få ændret de umenneskelige

[Inger Harms]

forhold i Sydafrika og Namibia på end ved at isolere dem.

Dr. Beyers Naudé fortalte den 1. oktober i år her i folketinget om, hvorledes de udenlandske sanktioner havde gjort indtryk på de hvide i Sydafrika. For første gang, sagde han, er der hvide arbejdsløse, der er ude af stand til at give deres børn mad. Det offentlige er begyndt at lade de hvide børn bespise på statens regning. Det kom som et chok for den hvide befolkning, da den amerikanske bank Chase Manhattan nægtede at yde yderligere lån. Så kom ikke og sig, at sanktioner ingen virkning har!

Ja men det skader de sorte, bruger mange som undskyldning. Men lider de sorte ikke i dag under systemet? Er det ikke mere end 800 sorte, heraf mange børn, der er blevet dræbt ved urolighederne i år?

Ja men hvad så med de mange udlændinge, der vil blive sendt ud af landet som svar på sanktioner, f.eks. mod indførsel af kul fra Sydafrika? De af udenrigsudvalgets medlemmer, der var med i Lesotho i februar, hørte alle svaret, da spørgsmålet kom op under en samtale med en af landets politiske ledere: det ville være trist, men det må vi bære; afskaffelsen af apartheidsystemet er vigtigere for os.

Det er nok tvivlsomt, om gæstearbejderne ville blive sendt hjem. Ifølge aviserne har rygtet om deres hjemsendelse vakt større bestyrtelse i mineindustrien, og chefen for Johannesburg mineindustri, Gordon Weddell, har sagt, at hjemsendelse ville være i modstrid med ønsket i den overvejende del af mineindustrien.

Derfor må Danmark nu endnu en gang gå i spidsen med sanktioner over for Sydafrika. Siden indførelsen af undtagelsestilstanden i 36 distrikter med den deraf følgende voksende terror har stadig flere lande erkendt nødvendigheden af sanktioner over for apartheidregimet. Selv USA og EF har vedtaget symbolske sanktioner.

For et par dage siden fremsatte udenrigsministeren et forslag, hvori også han ønsker at iværksætte yderligere foranstaltninger mod Sydafrika. Det er da meget prisværdigt gjort af ministeren, når man nu ved, at han ikke har hele regeringen bag sig. Var dette forslag kommet for 5 år siden, ville vi have anset det for et meget progressivt forslag fra en dansk regering, men i dag, i 1985, må det nærmest

være et afværgeforslag sammenlignet med de tre andre forslag, vi har til behandling her i dag.

Ministeren vil i sit forslag gerne støtte ofrene for Sydafrikas apartheidpolitik. Ja, så er muligheden der ved vores forslag, der kommer til behandling senere, nr. B 40.

Ministeren vil så meget inden for rammerne af det europæiske politiske arbejde. Vil ministeren foreslå sin vesttyske kollega, at Vesttyskland stopper med at levere helikoptere og militære køretøjer til Sydafrika? Det er fra disse helikoptere og køretøjer, man skyder på børn og unge, der demonstrerer imod regimet. Regeringen har før henstillet til danske virksomheder uden større held. Skal det nu pludselig tages alvorligt?

SFs forslag går ud på en skærpelse på adskillige områder, lige fra forbud mod al handel med Sydafrika til en forøgelse af den danske udviklingshjælp til de lande, som tallet være Sydafrika har mistet mere end 10 mia dollars i de sidste fem år.

Et af forslagene drejer sig om at effektivisere den sportslige og kulturelle boykot. Det er et område, hvor Sydafrika er særlig ømtåligt. Det giver stor omtale i radio og fjernsyn og aviser, når der f.eks. sker kulturel udveksling. Det bliver taget til indtægt af apartheidstyret. Selv om ulandet udtaler sig negativt om apartheid, accepterer det os alligevel ved at samarbejde med os, bliver der sagt. Derfor: isoler Sydafrika økonomisk og kulturelt!

(Kort bemærkning).

Breckmann (Fær.):

Man bliver nødt til at samle lidt sammen. Til det, hr. Kelm-Hansen sagde før om resultatet af det møde, sydafrikanske forretningsfolk har haft med ANC, kan jeg bare tilføje, at i det såkaldte Freedom Charter – gad vide: freedom for hvem? – bliver det sagt helt tydeligt, at ANC skal og vil nationalisere alle miner og alle banker dernede. Så er det færdigt.

Med hensyn til sidste ærede taler kan jeg tilføje, at hvert barn kender ikke bare Mandela, men hvert barn kender vel også Sakharov og Solsjenitsyn trods venstresidens ihærdige forsøg på at gemme disse Nobelpristagere væk.

[Breckmann]

Når det bliver sagt, at apartheid forsøger at udelukke det sorte flertal fra alt samfundsliv, er det selvfølgelig evident vrøvl. Vi ved, at 50 pct. af al omsætning i Sydafrika ligger i sortes hænder.

Når man beklager, at apartheid betyder tvangsforflytning af nogle mennesker, vil jeg henvise til Tanzania, hvor Ujamasocialismen tvangsforflyttede 95 pct. af befolkningen.

Det er blevet skolebogsældedom her i Danmark, som man har tiljublet. Det har ført til, at Tanzania til trods for al den u-landshjælp, det har fået fra Danmark, er blevet verdens 15. fattigste land, hvis hær er blevet brugt 5 gange til at destabilisere dets nabostater, og jeg kender ikke til sanktioner imod Tanzania fra det danske folketing på grund heraf.

Namibia bliver invaderet af Sydafrika. Hvem er Angola blevet invaderet af andre end 25.000 cubanske soldater uden sanktioner fra Danmark? Jeg kan pege på, at 50 pct. af Sydafrikas dyrkbare jord nu er beboet af sorte, men desværre kan de kun dyrke 7 pct. af Sydafrikas afgrøder. Jeg vil beklage, at nogen kan juble over hvides arbejdsløshed i Sydafrika eller andre steder.

Stinus (RV):

Jeg vil begynde med at rose og takke udenrigsministeren for det forslag til folketingsbeslutning, der blev fremsat i fredags, og for de bemærkninger, ministeren har ledsaget det med her i dag.

Jeg vil også takke udenrigsministeren for de meget klare svar til hr. Breckmann og til hr. Maisted. Her talte udenrigsministeren på et meget stort flertals vegne, klart og tydeligt. Og det nytter ikke noget, at hr. Breckmann begynder at tale om helt andre ting.

Jeg synes, det er meget positivt, at et forslag som det, vi nu drøfter, kan fremsættes af en regering, som tæller repræsentanter for hr. Erhard Jakobsens parti blandt sine medlemmer. Det er en bemærkning, jeg gerne vil understrege efter at have hørt hr. Erhard Jakobsen her i dag.

Forslaget og bemærkningerne til det giver klart udtryk for en holdning, som er nogenlunde modsat den, hr. Erhard Jakobsen giver udtryk for, og det er der grund til at være tilfreds med. Det understreger den brede politiske enighed om at fordømme apartheid-

systemet og nødvendigheden af direkte at tage skridt med henblik på at nedbryde det.

Min ros til udenrigsministeren går ikke alene på det foreliggende forslag, men i høj grad også på den måde, hvorpå han i forskellige fora, bl.a. FN's generalforsamling, i klare vendinger har taget til orde mod styret i Sydafrika. På FN's generalforsamling i år sagde udenrigsministeren således den 24. september:

»Pretoriastyret kender ingen grænser og bruger stadig mere brutale midler i sine bestræbelser for at undertrykke flertallet.«

Og videre:

»Den sydafrikanske regering har ikke vist tegn på vilje til at iværksætte grundlæggende reformer i Sydafrika, som kan føre til afskaffelse af apartheidsystemet og til indførelse af politiske og borgerlige rettigheder for det sorte flertal.«

Udenrigsministeren talte også om Pretoriastyrets manglende forståelse for en dialog med ægte repræsentanter for de ikke-hvide befolkningsgrupper med henblik på total afskaffelse af apartheidsystemet og påpegede nødvendigheden af, at presset på den sydafrikanske regering øges og gøres mere effektivt.

Især er der i dag, når vi drøfter de forskellige forslag til folketingsbeslutning, grund til at hæfte sig ved udenrigsministerens udtalelse i FN om, at manglende enighed blandt medlemmerne af sikkerhedsrådet ikke bør afholde enkelte lande eller landegrupper fra at iværksætte deres egne foranstaltninger mod Sydafrika, og at en bred vifte af foranstaltninger, som iværksættes af enkelte lande eller endog af enkelte borgere, organisationer og virksomheder, vil udgøre et betydningsfuldt politisk pres og en advarsel.

Det er netop dette, alle de foreliggende forslag lægger op til. Regeringens forslag er naturligvis i overensstemmelse med det udvidede nordiske handlingsprogram. Det er positivt, at regeringen i sit forslag forpligter sig til at virke for yderligere fælles foranstaltninger, ikke alene inden for det nordiske samarbejdes rammer, men også inden for rammerne af det europæiske samarbejde. Der er ingen tvivl om, at en vedtagelse af yderligere foranstaltninger eller en skærpelse af sanktionerne – hvad man nu foretrækker at kalde det – vil kunne tjene som og vil blive brugt som et eksempel til efterfølgelse for andre

[Stinus]

lande. Det er kun godt, at Danmark går foran.

Det er ikke for at dryppe malurt i min ros til udenrigsministeren, når jeg nævner, at regeringsforslaget i vid udstrækning minder om det socialdemokratiske forslag, som blev fremsat syv uger tidligere. Hvis man lægger de to forslag ved siden af hinanden, er ligheden umiskendelig. Der er formuleringer i regeringsforslaget, der er bedre end ordlyden i det socialdemokratiske forslag, og omvendt. Der er ting i regeringsforslaget, som ikke er med i det socialdemokratiske forslag, men hvor inspirationen til regeringsforslaget synes at være hentet i SFs og VS' forslag. Her tænker jeg specielt på pkt. 8, der taler om at forøge støtten til frontlinjestaterne.

Til gengæld er der punkter i de to andre forslag, som ikke er med i regeringens forslag, set med det radikale venstres øjne meget væsentlige punkter, nemlig fra det socialdemokratiske forslag pkt. 2, der pålægger elselskaberne at afvikle kulimporten fra Sydafrika hurtigst muligt, og pkt. 3, der taler om at bringe al anden import fra Sydafrika til ophør. Fra SFs og VS' forslag især det punkt, der taler om at forbyde al eksport af danske produkter til Sydafrika.

Det radikale venstre ser positivt på disse forslag. Mere tvivlende stiller vi os over for forslagene om at yde direkte støtte til ANC's og SWAPO's virksomhed, og vi er heller ikke overbevist om, at det vil være en god idé at yde støtte til danske organisationers oplysningsvirksomhed om Sydafrika.

Vi er naturligvis parat til også at drøfte disse enkeltheder under det forestående udvalgsarbejde, som bør være grundigt, men som ikke desto mindre i sagens interesse må kunne afsluttes hurtigt.

Under udvalgsarbejdet bør der være lejlighed til at få gennemdrøftet spørgsmålet om danske investeringer i Sydafrika, danske økonomiske interesser i Sydafrika. Der er i den senere tid i pressen fremkommet oplysninger om sådanne investeringer, som direkte eller indirekte kan føres tilbage til de samme kredse, som ikke alene fordømmer apartheidssystemet i ord, men som står i forreste række med hensyn til krav om sanktioner. Dette er ikke med urette blevet betegnet som dobbeltmoral, og her mener jeg egentlig, at vi alle i det danske samfund er under anklage. Dette forhold er naturligvis uacceptabelt,

og den enkleste og nok den eneste måde, hvorpå det kan klares effektivt, er ved at gennemføre SFs og VS' forslag om at forbyde enhver form for danske investeringer i Sydafrika. Det må vi også se på i udvalget.

Alt dette kan komme til at koste penge og måske arbejdspladser, hvad dele af industrien har gjort opmærksom på. Også udenrigsministeren sagde i sit indlæg i dag, at vi må være forberedt på, at vor Sydafrikapolitik ikke vil være omkostningsfri. Er vi parat til at leve med det, hvis det skulle vise sig at blive tilfældet? Med »vi« mener jeg naturligvis først og fremmest de mennesker, det går direkte ud over, men i høj grad også samfundet som sådant. Industrirådet har i et brev til folketingsmedlemmerne påpeget, at der kan blive et problem med hensyn til byrdefordelingen. Hvem er det, der skal bære omkostningerne ved skærpede sanktioner? Det må vi naturligvis også se på.

Når jeg før påpegede ligheden mellem regeringens forslag og det socialdemokratiske forslag, var det, fordi jeg faktisk synes, at der er god grund til at glæde sig over denne lighed. Den beretter om den politiske enighed i Danmark om i den udstrækning, vi kan, at bekæmpe apartheidsystemet. Der er da også grund til at håbe og tro på, at resultatet af udvalgsarbejdet bliver, at partierne i enighed kan vedtage et forslag om skærpelse af sanktionerne mod Sydafrika og støtte til ofrene for apartheidpolitikken. Det vil være et langt bedre signal til omverdenen, til Sydafrika og til andre lande, som gerne skulle gennemføre lignende foranstaltninger, end vedtagelse af et forslag med et lille flertal over for et stort mindretal.

Som det skulle fremgå af, hvad jeg har sagt, vil det radikale venstre i udvalget se positivt på alle de foreliggende forslag. Der er efter vor opfattelse i alle forslagene elementer, som bør indgå i det forslag, som vedtages af folketinget.

Nør Christensen (CD):

I så kort en form, som forretningsordenen pålægger mig det, skal jeg begrunde, hvorfor flertallet i CD's gruppe ikke kan tilslutte sig forslaget om boykot over for Sydafrika.

Jeg kan nok have grund til indledningsvis at slå tre ting fast over for et par af de ordførere, der allerede har været oppe. Jeg vil

[Nør Christensen]

sige tre ting i håb om, at man vil høre godt efter:

1: centrum-demokraterne er imod apartheid. 2: centrum-demokraterne er imod apartheid. 3: centrum-demokraterne er imod apartheid.

Så kan vi forhåbentlig for fremtiden blive fri for beskyldningerne om, at vi er apartheidtilhængere, og hvad der ellers er blevet sagt.

Vi ønsker ikke at forsvare apartheid, for apartheid lader sig nemlig ikke forsvare. Selve tankegangen bag apartheidideologien er kriminel, det er almindeligt accepteret, og heri er CD selvfølgelig enig.

Ej heller ønsker vi at forsvare præsident Botha og hans regering, men vi har respekt for det politiske mod, han udviser ved at udfordre fordomme og ideer og tankegange, der er opbygget gennem tre hundrede år og siden hans eget partis magtovertagelse i 1948 systematiseret i det mest gennemførte, på raceideologi byggende lovgrundlag, der nogen sinde har eksisteret. At ændre dette, at foreslå dette ændret, ville blot for få år siden have ført til en hvilken som helst afrikanerpolitikers øjeblikkelige fald.

Alligevel er det lykkedes ikke at ændre situationen til det modsatte – jeg må vist sige: langtfra – men at ændre kursen 180 grader, så alle ændringer, der i de seneste år er gennemført i landets love, har ført væk fra apartheid. Det giver ikke Botha ret til ros. Han har selv stillet sig i spidsen for det af Sydafrikas mange folk, afrikaanerne eller boerne, der har indført systemet. Det er hans og deres forbistrede pligt at medvirke til at få det fjernet.

Der er andre, vi bør lytte til og forsvare, ikke blot for deres skyld, ikke blot for Sydafrikas skyld, ikke blot for Afrikas skyld, hvor et demokratisk, multinationalt Sydafrika med lige ret for alle kan få kolossal betydning for udviklingen, men også for vores egen skyld, for Vestens sikkerheds skyld. For Vestens og dermed Danmarks sikkerhed er et stabilt Sydafrika af afgørende betydning. Et stabilt Sydafrika kan kun skabes, hvis apartheidsystemet afvikles så hurtigt som muligt, og hvis afviklingen foregår på fredelig eller forholdsvist fredelig vis, det vil sige uden revolution.

Det er netop, hvad disse modstandere af apartheid, som jeg mener vi bør lytte til, me-

ner der fortsat er håb om, fortsat er chance for, hvis der ikke udefra skubbes på udviklingen frem mod et blodigt opgør. Hvem er i givet fald parat til at tage ansvaret for et blodigt opgør? Jeg stiller spørgsmålet og håber at få det besvaret.

Vi bør lytte til Harry Oppenheimer, Sydafrikas ledende erhvervsmand, der hele sit liv har modarbejdet apartheid med alle lovlige politiske midler. Det var i den forbindelse morsomt at høre, at man i Danmarks Radio for kort tid siden fortalte, at nu var boykottruslen nok begyndt at virke, for nu ønskede selv ledende erhvervsfolk reformer. Man spørger sig selv, om Danmarks Radios nyhedsformidling ikke ved, at den linje har ledende engelsktalende erhvervsfolk med Oppenheimer i spidsen stået for, lige siden nationalisterne kom til magten i 1948. Er det kendetegnende for det informationsniveau, der skal handles på baggrund af her i dette land? Et yderligere spørgsmål, jeg håber man kan få besvaret.

Harry Oppenheimer siger i dag, at vel går udviklingen alt for langsomt, men at den er sat i gang og ikke mere lader sig standse – det kan vel ikke siges at være uvæsentligt – medmindre man får held til gennem boykot at stoppe for investeringer, at ødelægge landets – altså Sydafrikas – økonomi.

Vi bør også lytte til den mere end 80-årige forfatter Alan Paton, der har brugt hele sit liv på at bekæmpe apartheid. Til eventuelle tvivlere kan jeg sige, at han er imod boykot.

Vi bør lytte til Helen Suzmann, der årti efter årti fra sin plads i parlamentet i Sydafrika i perioder helt alene har talt og protesteret mod systemet. Hun er imod boykot.

Vi bør lytte til zuluernes leder; han valgte at udnytte de politiske muligheder, styringens homelandpolitik gav, men aldrig på Pretoria-regeringens præmisser. Han sagde nej til Bothas forfatningsreform. Han har sagt nej til flere forhandlinger, før Mandela er løsladt. Han sagde fra starten nej til at komme med det krav om formel selvstændighed for kwa-zulu, som Pretoriaregeringen så hedt ønskede han skulle fremsætte, så man på én gang kunne slippe af med både ham og 5 mill. velorganiserede zuluere. Til orientering: han er imod boykot, han tror på en fredelig udvikling, han er ingen forræder mod sit eget folk. Det har indtil nu ingen andre end dem, der for enhver pris vil revolutionen, vovet at

[Nør Christensen]

påstå. Han var måske værd at lytte til, så meget mere som der ikke skal megen fantasi til at forestille sig, at det er zuluerne og afrikaanerne, den dag de bliver enige, der meget langt kommer til at bestemme Sydafrikas fremtid.

At Buthelezi ikke ønsker en socialistisk revolution, er vist ganske sikkert; dertil har han og zulufolket nok lært for meget af broderfolket ndebelernes skæbne i Zimbabwe.

Vi bør ikke mindst lytte til faglige ledere som generalsekretæren for det sydafrikanske tekstilarbejderforbund. I 15 år har hun slidt for at organisere de sorte tekstilarbejdere, i begyndelsen forfulgt af regeringen, nu forfulgt af ANC-folk, der beskylder hende for at være forræder. For øjeblikket søger hun at forhandle sig til en arbejdsfordelingsaftale for sine medlemmer for at undgå fyringer. Et smukt resultat af boykotkampagnen! Hun siger ifølge Berlingske Tidende den 2. november i år bl.a.:

»Jeg må bede velmenende folk i udlandet om at afveje følgerne af deres gode intentioner mod realiteterne i Sydafrika, for ellers risikerer man, at de gode intentioner fører os lige lukt i graven.«

Det er den slags folk og mange andre, vi i CDs gruppe mener man bør lytte til. Det er den slags folk, der endnu vil tale sammen over de opbyggede mure mellem racegrupper og nationer i Sydafrika, vi vil støtte og forsvare. Derfor må vi stemme imod boykot. En boykot vil, hvis den bliver effektiv, berøve netop disse modige modstandere af apartheid deres mest effektive våben i kampen for en bedre tilværelse i et land med lige ret for alle og med et pluralistisk demokrati med effektive garantier for alles ret til at være der.

Jeg kan se, at min talertid desværre er udløbet her i første omgang, men skal true med at vende tilbage i anden omgang og vil slutte med at sige, at det, der foreløbig ligger forude, ikke er tre ting, men er mange andre ting. Det er måske 100, måske 500, måske 1.000 ting; det er forhandlinger, knaldhamrende behårde forhandlinger, for kun på den måde opnår man den bedste løsning.

Albrechtsen (VS):

Udenrigsministeren mente, at VS-SF-forslaget var et splittelsesforslag. Det forstår jeg ikke helt. Det er i hvert fald et udtryk for,

hvad SF og VS mener er absolut nødvendigt, og hvad vi også håber på der kan blive flertal for i folketinget.

Vi har ikke bygget disse forslag på forhåbningen om, at regeringen og regeringspartierne på nuværende tidspunkt er modne til at medvirke til de skridt, som vi foreslår, og det er måske det, udenrigsministeren mener med, at det er et splittelsesforslag. Men selv om regeringen ikke vil være med, kan det jo meget vel tænkes, at der er flertal for nogle af de ting, der indgår.

Jeg synes, at regeringen i sine forslag har fået placeret sig mellem to stole. Man har på den ene side erkendt, at sanktionspolitikken er nødvendig, og det er en glædelig udvikling, at regeringen har erkendt det, men man er alligevel ikke rigtig klar til at tage skridtet fuldt ud.

Det afgørende i den situation, der foreligger nu, er efter min mening ikke, om apartheidsystemet falder, for det gør det, men hvor hurtigt vi kan få det til at gå, og på hvilken måde dette styre kan fældes.

Det er ikke klart, om det bliver muligt at gennemføre en nogenlunde fredelig overgang til demokrati. Og spørgsmålet er, hvordan man bedst forhindrer, at apartheidregimet vælger at kæmpe voldeligt til det sidste. Alt så med andre ord: hvordan kan vi bedst sikre, at fasciststyret tvinges til at kapitulere?

Det kan kun sikres, hvis det står fuldstændig klart, at der ingen som helst støtte vil kunne hentes fra omverdenens side, hvis al forbindelse straks afbrydes, hvis det internationale samfund gør det fuldstændig klart, at modstanden vokser i Sydafrika og uden for Sydafrika, og gør det klart for raciststyret, at der ikke findes nogen forhandlingsvej, men kun findes den mulighed, at styret nedlægger våbnene og giver op. Det skal stå krystalklart for regimet i Pretoria, og det gør det kun ved, at man sætter fuld damp på sanktionspolitikken.

Jeg synes også, det er klart dokumenteret, at sanktionspolitikken nytter, og at det nytter, at der er lande som f.eks. Danmark, der går foran med hensyn til sanktioner. Sanktionerne breder sig trods alt; selv i de store vestlige lande er der sanktioner undervejs, og det er utrolig vigtigt, at man fra dansk side gennem det, at man er forud, fortsætter med at lægge et pres på disse lande. Jeg synes, erfaringerne viser, at det nytter.

[Albrechtsen]

Set i det lys er regeringens forslag faktisk hverken fugl eller fisk; det slår ikke til i den sammenhæng. Med de vattede formuleringer, det indeholder, er regeringens forslag ude af trit med de krav, som situationen og udviklingen stiller til os.

Lad mig nævne et enkelt eksempel: regeringen vil henstille til de danske virksomheder, at man reducerer samhandelen med Sydafrika. Det er en uendelig blød formulering. Men tror udenrigsministeren virkelig på, at det er en opgave, som det danske private erhvervsliv magter? Hvad betyder det at »reducere samhandelen«? Og betyder det, at ministeren finder, at et vist samhandelsniveau trods alt er acceptabelt? Det er jo ret utroligt, hvis man kan læse regeringens forslag sådan, at regeringen i virkeligheden mener, at det er tilstrækkeligt bare at reducere samhandelen inden for en vis periode.

Vi ved jo, at det danske erhvervslivs ledere ikke har den moralske habitus, som skal til for at tage skridtet og afvikle samhandelen fuldt ud.

Det er nu engang sådan med disse mennesker, at profitjagten styrer deres handlinger. Muligheden for en god forretning kan de ikke modstå, og det næsten uanset, om det så er djævelen, de handler med.

Jeg behøver også bare f.eks. at henvise til de udtalelser, som direktøren for Dansk Supermarked, Vagn Larsen, kom med i forbindelse med frugtsalget i Dansk Supermarkeds forretninger, hvor han sagde, at han blev ved med at handle med Sydafrika, så længe det kunne betale sig, og at politikerne måtte gribe ind, hvis der skulle ske noget med det.

Nu henstiller udenrigsministeren til Vagn Larsen, at han afvikler handelen. Det vil han ikke gøre, før han får et påbud fra udenrigsministeren. Ja men så er det hele jo en cirkelslutning, og så kommer der ikke noget som helst ud af det, og det ved vi jo også godt.

Jeg har spurgt udenrigsministeren om, hvor stor han forventer eksporten til Sydafrika vil blive, hvis der ikke gribes ind med et forbud. Jeg har ikke fået noget svar, men jeg har da fået den oplysning, at eksporten i år stort set har været på niveau med, hvad den var sidste år. Den er måske faldet en lille anelse, men den falder slet ikke særlig hurtigt og slet ikke så meget, at det kan komme i nærheden af en afvikling. Hvis man sætter

sin lid til erhvervslivets egen handlekraft, opnår man altså ikke resultaterne.

Det socialdemokratiske forslag er betydelig bedre, idet man dér foreslår direkte at standse importen, og man tager også fat på kulimporten, om end ikke så hurtigt, som jeg synes det er nødvendigt. Jeg vil måske vende tilbage senere til spørgsmålet om kulimporten, men da der ifølge formuleringen i det socialdemokratiske forslag skal fremsættes forslag om øjeblikkeligt stop for kulimporten og dette forslag skal fremsættes inden 1. december 1985, ville det egentlig have været logisk at løse det problem ved simpelt hen at vedtage det lovforslag, som er udarbejdet af SF og VS, og som ligger på bordet. Det er i hvert fald en løsning, jeg vil opfordre socialdemokraterne til at vælge.

Der er tre problemer tilbage i det socialdemokratiske forslag, som jeg gerne vil komme lidt nærmere ind på.

Det er dels spørgsmålet om de faste investeringer, de fabriksanlæg osv., som danskejede virksomheder har i Sydafrika. I Sydafrika findes der en række sikkerhedslovgivninger, bl.a. én, der hedder The National Supplies Procurement Act fra 1970, og The National Key Point Act fra 1980, og hvis Sydafrikas regering bruger disse bestemmelser, kan danske virksomheder tvinges til at medvirke direkte i det militære apparat, tvinges til at afgive varer til krigsførelsen, tvinges til at oprette faktiske hærafdelinger finansieret af virksomhederne til beskyttelse af det, som de sydafrikanske myndigheder finder nødvendigt i borgerkrigen.

Det kan efter min mening ikke tillades, at danskejede virksomheder på den måde kan blive medinddraget i noget, som faktisk må sammenlignes med værnemagervirksomhed. Derfor mener jeg, at man, hvis man ikke vil være med til at standse investeringerne og få investeringerne afviklet, i hvert fald som minimum må gå med til, at det bliver fastslået, at danske virksomheder ikke må underordne sig denne sikkerhedslovgivning, at de på intet tidspunkt må medvirke til gennemførelsen af disse sikkerhedsregler og sikkerhedsforanstaltninger. Hvis ikke vi kan få standset og afviklet investeringerne, vil jeg i hvert fald tage initiativ til, at der bliver lavet en lovgivning om, at man ikke må underordne sig disse sikkerhedsregler.

[Albrechtsen]

De samme problemer opstår med hensyn til eksporten, og dertil kommer, som hr. Stinus også har været inde på, at det er fuldstændig uholdbart, at både lønmodtagerkapital og endda også offentlig kapital bl.a. gennem Kryolitselskabet og Cheminova er investeret i selskaber, som samhandler med Sydafrika. Det er simpelt hen uholdbart, og det må der findes en løsning på, som sikrer, at hverken lønmodtagerkapital eller offentlig kapital bliver involveret, og det kan, så vidt jeg kan se, kun løses ordentligt og effektivt ved, at eksporten simpelt hen bliver forbudt, således som vi har foreslået.

Kofod-Svendsen (KrF):

Jeg vil begynde med at udtrykke min glæde over, at der er meget bred enighed i tinget om målet for Danmarks Sydafrikapolitik, nemlig den totale afskaffelse af apartheid. Det er vigtigt, at vi igen og igen får understreget, at dette er en kendsgerning.

Dernæst vil jeg takke udenrigsministeren for en meget grundig og fyldig redegørelse, som mit parti helt ud kan tilslutte sig.

Når vi tidligere har haft Sydafrikadebatter her i tinget, har jeg understreget en treklang som led i afviklingen af apartheidsystemet, og det vil jeg sige lidt om igen ved denne lejlighed: dels en virksomhedspolitik, dels øget bistandshjælp til SADCC-landene og til ofrene for apartheidpolitikken og dels målrettede sanktioner. Jeg vil sige lidt om alle tre punkter også i dag.

Først lidt om virksomhedspolitikken, hvor jeg flere gange har nævnt de såkaldte Sullivanprincipper. Jeg mener, man kan fastslå, at denne virksomhedspolitik virkelig har vist sig at være et gavnligt redskab. En lang række sydafrikanske og udenlandsk ejede virksomheder i Sydafrika bidrager stadig mere aktivt til raceintegrationen i hverdagen, hvorved de medvirker til at lægge bunden til den politiske løsning omfattende den sorte befolkningsgruppe. Der kan specielt være grund til at fremhæve de godt 350 amerikanskejede virksomheder, hvoraf ca. halvdelen har forpligtet sig til at praktisere de såkaldte Sullivanprincipper: ligestilling af hvide og ikke-hvide medarbejdere med hensyn til løn og arbejdsforhold m.v. Jeg har tidligere detaljeret gennemgået disse principper og

skal af tidsmæssige grunde ikke gøre det i dag.

Også en række EF-virksomheder gør en vigtig indsats på dette område via praktiseringen af den såkaldte EF-kodeks, som jo netop er blevet strammet. Det er det ene punkt, som fortsat skal bruges for at afvikle apartheidsystemet.

Det næste er øget hjælp til ofrene for apartheidpolitikken, og dér er jeg helt enig med udenrigsministeren i, at vi ikke skal ændre principperne for ydelse af humanitær og uddannelsesmæssig bistand, og jeg var også glad for det, hr. Stinus sagde vedrørende støtte til ANC, idet hr. Stinus udtrykte betænkelighed ved den direkte støtte. Jeg tror, det er rigtigt, at vi dér fastholder de gældende principper. Men den humanitære og uddannelsesmæssige bistand skal fortsat optrappes, og der skal også ydes øget bistand til SADCC-landene. Den udvikling, vi er inde i her, skal fortsætte, og det er det andet punkt.

Det tredje er sanktionspolitikken, som også er et vigtigt instrument i den fredelige afvikling af apartheidpolitikken. Her er netop tale om tegn eller signaler til det hvide mindretalsstyre om, at man hurtigst muligt skal gennemføre den totale afskaffelse af apartheidpolitikken. Meningen er jo ikke at ødelægge landet, men netop at give det ønskede signal til Pretoriaregeringen.

Det, regeringen har lagt frem i forlængelse af den nordiske handlingsplan, mener jeg er et godt bidrag. Det er vigtigt, at der er bred enighed bag de signaler, der bliver afsendt via sanktionspolitikken. Derfor har vi altid lagt vægt på, at der er så omfattende en opbakning som muligt. Her har vi enighed i nordisk sammenhæng, og den kommer til udtryk igennem forslaget. Der er etableret enighed i EF-sammenhæng. Dette hilser jeg også velkommen.

Jeg tror også, det er vigtigt, at der er bred opbakning bag det signal, der bliver afsendt fra det danske folketing. Jeg tror ikke, min taleid tillader, at jeg foretager en sammenlignende analyse af regeringens og socialdemokratiets forslag, men i begge tilfælde er sigtet det samme: at afsende et klart signal til regeringen i Pretoria om, at vi under ingen omstændigheder kan acceptere det nuværende styre; der skal ske en ændring. Jeg håber, at vi under udvalgsarbejdet virkelig kan gen-

[Kofod-Svendsen]

nemdrøfte både regeringens og socialdemokratiets forslag og fremsætte et forslag, som viderefører det, der er hovedprincipperne i den skærpede nordiske handlingsplan. Det tror jeg ville være det bedste signal, der kan afsendes fra folketinget.

Derfor vil mit parti medvirke til et konstruktivt og positivt udvalgsarbejde, hvor vi virkelig går begge forslagene igennem.

Derimod mener jeg, at SFs og VS' forslag bærer præg af en enegang, som jeg ikke tror har den tilsigtede virkning. Det tror jeg derimod der er mulighed for at få både via regeringens og socialdemokratiets forslag.

(Kort bemærkning).

Riishøj (SF):

Jeg har personlig aldrig nogen sinde tvivlet på hr. Kofod-Svendsens modstand mod apartheid, og jeg synes, det er udmærket, at hr. Kofod-Svendsen bakker regeringen op i dens principielle holdning, om end vi kan være uenige om midlerne.

Imidlertid er det i den internationale presse kendt, at to fremtrædende medlemmer inden for hans parti, Søren Haslund og Bent Honoré, har været på en af de berømte ture til Sydafrika, og da jeg kan se, at Søren Haslund i Kristeligt Dagblad den 22. november i år udtaler sig i vendinger, der kan minde meget om hr. Erhard Jakobsens, vil jeg spørge hr. Kofod-Svendsen som partiformand, hvordan kristeligt folkeparti som parti har behandlet disse rejser og ser på denne rejseaktivitet.

Kofod-Svendsen (KrF):

Jeg kan oplyse hr. Riishøj om, at de pågældende navngivne personer ikke er udsendt af kristeligt folkeparti – de er ikke rejst med min opbakning, de er rejst som privatpersoner – og jeg tror da, at hr. Riishøj er enig i, at alle danskere må have ret til at rejse, hvorhen de vil.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Jeg kunne ønske mig, at mange flere medlemmer havde været til stede og lagt mærke til hr. Riishøjs spørgsmål. Er vi virkelig nået dertil, at der skal føres kontrol med, om medlemmer af det høje ting rejser rundt for-

skellige steder og skaffer sig oplysning? Det er fuldstændig fantastisk, at sådan en situation kan opstå i et land med vor demokratiske holdning og vor demokratiske tradition. Men jeg kan forsikre hr. Riishøj om, at dette skal blive husket og brugt ved hver en given anledning, for det er der god grund til.

(Kort bemærkning).

Riishøj (SF):

Det sidste tror jeg taler for sig selv. Jeg er sikker på, at hr. Erhard Jakobsens parti vil behandle det, hvis formanden for hans partis internationale udvalg tager på propagandatur til et Østland, taler med østlige politikere og bagefter roser deres system til skyerne.

Men jeg vil gerne vende tilbage til hr. Kofod-Svendsens bemærkninger. Når de to medlemmer, som rejste til Sydafrika, i den sydafrikanske presse betegnes som medlemmer af folketinget, hvad ingen af dem er, og når, så vidt jeg ved, det ene af medlemmerne også er formand for partiets udenrigsudvalg, kan jeg ikke forstå, at det ikke også er et partiproblem, for én ting er hver enkelts ret til at rejse, noget andet er, at en rejse også har en partimæssig betydning.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Hr. Riishøj er forholdsvis ny i politik i den forstand, at han ikke kan vide, hvad der er sket, før han selv begyndte at deltage i det. Ellers ville hr. Riishøj vide, at jeg var pioner på det felt, der hed, at kommuner optog venskabsbyforbindelser med østlige byer. Personlig har jeg bidraget til, at min kommune, som jeg var borgmester for dengang, optog venskabsbyforbindelser med 3 eller 4 østlige byer. Jeg tror, det giver svaret på rejseaktivitet til den ene og til den anden side. Jeg har ikke nogen som helst grund til at roses eller dadles, jeg rejser for at se, for når jeg herinde skal tage stilling til noget, er det rart at have set de ting, man tager stilling til, og ikke bare være henvist til at høre, hvad andre har læst i en avis fra et land ved siden af det land, det drejer sig om.

Poulsgaard (FP):

Normalt hører jeg ikke til dem, der vil anbefale folk at rejse – det tror jeg nok jeg

[Poulsgaard]

har demonstreret tit nok herinde – men i dette specielle tilfælde vil jeg egentlig anbefale hr. Riishøj at tage en tur til Sydafrika og se med egne øjne, og det gælder også andre medlemmer af det høje ting, for ét er, hvad Danmarks Radio finder på at udsende, noget andet er de rent faktiske forhold. Vi har i hvert fald én modig mand her i salen, og det er hr. Breckmann, som havde en Midtpunktsartikel i Jyllands-Posten. Jeg synes, der er grund til både at sige Jyllands-Posten tak for, at man trykte den artikel, og hr. Breckmann for, at han forfattede den. Men er der noget af massemediernes radio og fjernsyn, der har interesseret sig en døjt for den Midtpunktsartikel?

Den kan være lige så rigtig som alt det bræk, Danmarks Radio fyrer af. Den var endda meget velunderbygget og saglig. Det er også en måde, man kan fordreje debatten på. Men vi skal tilbage til Sydafrika.

Jeg har været der mange gange, og jeg kan ikke lide apartheid, jeg kan ikke lide, der står »Black only«, »White only«, »Non-European« og »European«. Men hvad er det, der er ved at ske nu? Der er ved at ske en ændring dernede, en ændring til det bedre. Det går faktisk ret hurtigt, når man betænker de specielle forhold.

Men hvor er der ikke apartheidpolitik i Afrika, ja på hele kontinentet? Hvis man læser Afrikas historie, viser det sig, at det ikke bare er de hvide, der har været nogle sataner og nogle tyranner – det må man gerne sige her, for det er sgu noget djævelskab, meget af det, der foregår dernede – det er så sandelig også de sorte. De sorte høvdinge og de sorte konger, der har været, har søreme ikke behandlet deres egne folk særlig godt; faktisk kom de hvide mange gange og frelste de sorte fra noget, der var meget værre.

Når vi taler om Sydafrika, hvad taler vi så om? En lille flok boere, der blev religionsforfulgt i Holland i 1600-tallet, tog derned; disse fattige, uvidende bønder skabte et af verdens bedste samfund dernede med stor dygtighed. Det er, ligesom vi ikke må være vor egen race bekendt; vi må ikke være stolte over, at den hvide mand også har udrettet ting, det er værd at tage hatten af for. Det, de boere gjorde i Sydafrika, var, at de skabte kontinentets rigeste land. Hvordan går det dér, hvor der nu er sorte kejsere, fyrster og kommunister, og hvad der ellers er rundt

omkring i Afrika? Lige så snart de får magten, har vi etpartisystem og en overklasse, og dér findes der også apartheid, så det batter, apartheid i den forstand, at man holder befolkningen nede i uvidenhed og fattigdom på grund af nogle uduelige ledere. Mange sorte i Sydafrika har det betydelig bedre, end man har det i andre, såkaldt socialistiske lande. Men det må man ikke sige, for så er man værre end fanden selv, og så er man for apartheid.

Jeg er imod raceadskillelse. Det er ethvert fornuftigt menneske, men hvorfor kan der ikke føres en fornuftig debat i dette land? Hvorfor er det kun én side, vi skal høre? Hvorfor må vi ikke få et nuanceret billede af Sydafrika?

Når man taler med elever fra skoler, gymnasier og andre steder, der kommer herind på Christiansborg, og vi diskuterer Sydafrika, må man tage sig til hovedet over den uvidenhed, der hersker blandt disse unge mennesker, og den samme uvidenhed hersker jo herinde i det høje ting. Man har sine forestillinger om Sydafrika; det er dem, der gælder, og dem må der ikke røres ved. Derfor gider man f.eks. ikke kommentere hr. Breckmanns artikel, og derfor kunne hr. Riishøj selvfølgelig heller ikke drømme om at tage til Sydafrika, hvilket han selvfølgelig burde gøre.

Men her i Danmark er vi da dejlige. I går kunne vi bruge hele dagen på kvindekonferencen i Nairobi. Så tager vi altså til Sydafrika i dag. Vi har ingen problemer i Danmark – overhovedet ikke – vi kan bruge al den tid, det skal være, på at diskutere Sydafrika. Det er simpelt hen fantastisk, at der kun er ét parti i regeringen, der tør stå fast på nogle standpunkter.

Jeg synes også, hr. Erhard Jakobsen skal have en stor tak for det, han har turdet sige. Men det var jo ikke populært, og det fik CD måske en lussing for. Vi har også fået mange lussinger, når vi har rendt rundt og sagt ting, der ikke er populære. Men at regeringen i den grad lefler for Danmarks Radios og mediernes mening om Sydafrika, at man sætter ethvert sagligt hensyn til side, er fantastisk.

Og hvad med arbejdsløsheden, ikke bare i Danmark, men også i USA og i mange andre vestlige lande og Japan? Er man klar over, hvad der sker, hvis man gennemfører en fuldstændig boykot af Sydafrika, altså går så vidt, at den også omfatter USA og Japan?

[Poulsgaard]

Hvad så? Er man ikke klar over, hvor stor leverandør Sydafrika er af mineraler og andre ting, som vi simpelt hen ikke kan undvære i den vestlige verdens produktionsapparat? Tilsyneladende ikke. Men det kan vi måske få at føle.

Men det går endnu mere ud over de sorte i Afrika, der nu er på vej frem. Der sker vigtige fremskridt i Sydafrika, og det går virkelig stærkt. Disse fremskridt vil man slå i stykker ved at indføre sanktioner som dem, man her taler om.

At de røde har disse holdninger, kan jo ikke forbavse – og man hører aldrig de samme partier give udtryk for noget lignende, når det gælder østeuropæiske lande, så er alt jo evig idyl – men at også regeringen virkelig hopper med på den vogn, beklager vi i fremskridtspartiet dybt.

Vi tror nu ikke, det får den helt store betydning, for der er da trods alt andre lande end Danmark. Der er da nogle lande, der har nogle ledere, der kan tænke endnu, og som ikke lader Danmarks Radio og fjernsynet afgøre, hvad de skal tænke.

Tredje næstformand (Lilli Gyldenkilde):

Jeg må henstille til folketingsmedlemmerne, især hr. Poulsgaard, at man overholder forretningsordenen.

Maisted (FD):

De frie demokrater går selvfølgelig ikke ind for apartheid. Vi går ikke ind for adskillelse på grund af race eller religiøse eller politiske holdninger i et samfund; det må stå helt klart. Men det er ganske utroligt, at man her i det danske folketing tror, at man har nogen som helst indflydelse på det, der sker i Sydafrika. Vi er et lille land, og det føles på den måde, at jo længere væk et land er, og jo større problemerne er, jo større muligheder tror man i folketinget man har for at løse netop dets problemer.

Det kan ikke nytte, at man prøver at sammenligne det danske samfund med et samfund som det sydafrikanske. Vi er en lille, velfriseret have, hvor vi igennem flere hundrede år har opbygget et skolesystem, et uddannelsessystem, sådan at folk har lært både at læse og at skrive. At tro på, at man kan indføre en form for demokrati i Sydafrika, når man ved, at der måske er 15 eller 19½

mill. analfabeter, som overhovedet ikke aner, hvad demokrati er, er blændværk. Det er selvfølgelig rigtigt, at veluddannede sorte i Sydafrika ønsker magt; ethvert menneske kan forstå, at de selvfølgelig ønsker at få en del af samfundets magt.

Men efter min opfattelse løser man ikke problemet ved at foretage sanktioner over for et land som Sydafrika. Tværtimod burde man gå en helt anden vej. Man skulle øge samhandelen, og man skulle øge et åbent internationalt samarbejde med et sådant land, for det er helt indlysende, at de hvide ikke afgiver deres ejendomsret uden kamp. Det kan ethvert menneske også forstå, for hvad ville konsekvensen være, hvis de blev nedslaget af de sorte? At vi gav plads for endnu en kommunistisk stat. Det er det eneste, der ville ske. Der ville ikke være tale om at indføre et demokrati, hvor man kunne gennemføre »hver mand sin stemme« og så opnåede fornuftige resultater. Enhver ved, at de er omgivet af stater, der har kommunistisk eller marxistisk styre, der har diktatur, og som bestemt ikke lever op til de demokratiske rettigheder, vi er tilhængere af.

Jeg har tidligere prøvet på at sammenligne, hvad der ville ske, hvis folketinget virkelig gennemførte en politik som den, man lægger op til her, over for andre lande. Hvordan ville det være muligt at handle med Polen, hvor man for at fastholde befolkningen har terroriseret den og har gennemført socialistisk systemdiktatur, som kun er opretholdt med vold og terror? Der har man ikke noget imod at købe røde kul, men når det er sorte kul, er det altså galt. Men ved at have en samhandel med disse Østlande støtter vi selvfølgelig principielt disse regimer – eller rettere sagt: vi indser, at international handel og internationalt samvær er langt det bedste kampvåben for at få ændret disse samfundssystemer.

Jeg må sige til VS, der talte om moralsk habitus: hvad har vi oplevet i dette land? Vi har oplevet, af SF og VS var parate til at bryde grundloven og sætte det danske folkestyre ud af kraft; det har vi oplevet på vor egen krop her i folketinget. Det, man ønsker fra disse partier, er at sætte det, vi andre sætter pris på, altså det demokratiske samfundssystem, ud af kraft. Og så vil de samtidig foregøgle os, at de skulle være fortalere for, at man i et land som Sydafrika indførte de-

[Maisted]

mokratiet. Det tror jeg ikke der er ret mange mennesker der tror på.

Det, vi alle sammen kan enes om, er en skræk for den menneskeforagt, der eksisterer i den største del af verden, og det har ikke med Sydafrika at gøre alene, men som jeg sagde indledningsvis, er den eneste måde, vi har en chance for at få en kommunikation på, via øget samhandel og åbent internationalt samarbejde for at påvirke disse styre på en sådan måde, at de ser fordelene ved at gennemføre demokratiske samfundssystemer.

Vi kan selvfølgelig ikke støtte de forslag, der foreligger, og som arbejder direkte imod det, der burde være en fornuftig løsning for det danske folketing.

Breckmann (Fær.):

Det var nok det af Stalin stiftede og af Sovjet nu styrede Verdensfredsråd, der for nogle år siden valgte 3 slagmarker for sin undergravende virksomhed imod Vesten, nemlig Mellemøsten imod Israel, Mellemamerika imod USA og Sydafrika imod hele Vesten. Verdensbegivenheder sker jo, hvor journalisterne holder til, og ikke omvendt. Vi hørte om Vietnam, indtil USA ikke længere var til stede som syndebuk, selv om rædslerne først begyndte for alvor efter 1975. Vi er blevet stopfodret om Chile, til Allendes fiasko var åbenbar for selv de dumme på grund af den efterfølgende økonomiske fremgang.

El Salvador kunne vi udenad, indtil venstrevolden var grundigt slået og gjort til skamme ved stemmeurnerne. Nicaragua var den vestlige utopiske socialismes pilgrims-mål, indtil sandinistjuntaen indførte krigsretstilstand ikke i 12 pct. af landområdet som i Sydafrika, men i 100 pct. af landet. Siden dengang ikke et kvæk.

Libanon jamrede man om, så længe Israels oprydningstogt imod den internationale vold varede, men siden har der kun været forvirrede ligtællinger og gensidige beskyldninger at høre.

Krigen mellem Iran og Irak interesserer ingen, og Sovjets monumentale barbari i Afghanistan vender man jo skinhelligt det blinde øje til i disse afspændingsdage.

Men Sydafrika har man valgt som internationalt prugeknabe. Pletfrie Danmark har jo brug for aflad for at overbevise sig selv om

sin egen fortræffelighed. Man er på straffetogt imod den hvide regering i Pretoria, der får skylden for opretholdelsen af det eneste land i Afrika, som egentlig fungerer til fordel også for den sorte befolkning.

De mange forslagsstillere i dag nævner den umenneskelige behandling af de sorte. Desværre er deres forhold ikke helt op til vores høje behandlingsstandard af udlændinge eller grønlændere, men dog ikke værre, end at 1,5 mill. sorte er flygtet til Sydafrika for at få arbejde, væk fra deres hjemlige såkaldte frontlinjestater, der til sammenligning med Sydafrika er stinkende ligkister. I Sydafrika tjener nemlig disse fremmedarbejdere forholdsvis fyrstelige gager.

Forslagene i dag er fremsat, fordi Sydafrika er, som det bliver sagt, uimodtagelig for opfordringer om reformer, men i stedet har regeringen kun udført sløringsmanøvrer. Og man tør spørge: hvilke andre sorte barbarregimer i Afrika har indført reformer? Liberia, Nigeria, Uganda, Etiopien, Angola, Moçambique? Nej, ingen af de nævnte, og heller ikke nogen af de øvrige 40 lande i Afrika har f.eks. den pressefrihed, som Sydafrika stadig kan prale af, endda efter begrænsningerne imod de 142 udenlandske pressefolk, der gjorde de hysteriske massebegravelser på lørdage til verdensbegivenheder. Bortset fra hele to TV-hold i Johannesburg har England kun én radiomand fast stationeret på hele det afrikanske kontinent, nemlig i Nairobi.

Jeg kan gentage efter The Times i London, at den sidste rest af jobreservationssystemet for hvide bliver ryddet væk, hvis der er så mange job tilbage efter alle sanktionerne, og det sker allerede næste år. Jobreservationerne er allerede afskaffet i de fleste udenlandske firmaer i Sydafrika, hvor de bliver gjort ulovlige af sanktioner som disse, der både skader danske og sorte sydafrikanske arbejdspladser. Forbudsloven imod blandede ægteskaber er afskaffet; det var i sin tid den store anstødssten. Nu taler man slet ikke om det længere, da den er væk. Blandede eller rent sorte fagforeninger er nu fuldt lovlige, men med millioner af medlemmer selvfølgelig. I januar bliver de sidste rester af passystemet, der har til hensigt at undgå afrikanske tilstande med store slumkvarterer i Sydafrikas storbyer, afskaffet, og rejsefriheden bliver indført. Denne frihed er for resten

[Breckmann]

ukendt i de fleste lande i Østeuropa, uden at dette dog har medført noget så banalt som sanktioner her i tinget. Demokratiseringsprocessen er i fuld gang i Sydafrika med 80 farvede og 40 indiske parlamentsmedlemmer, om end det stadig væk er i eget parlament, men så sandelig med en minister i landets regering.

I offentlige anlæg er raceadskillelse allerede historie. De sorte bliver ikke længere forflyttet til hjemlande som ved f.eks. de sorte tvangsforflytninger af 95 pct. af Tanzanias befolkning for 18 år siden, et mareridt, som i socialismens hellige navn blev hyldet her i Danmark, selv om det førte til, som jeg sagde før, at Tanzania i dag er verdens femtendefattigste land til trods for den største u-landshjælp.

Der bliver sagt i et af forslagene, at den sorte befolkning er ved at miste tålmodigheden, og man nævner ANC som et deraf opstået alternativ. Lad det blive slået fast her, at ANC er en rent kommunistisk terrorbande med sølle 2.000 medlemmer i Sydafrika og 9.000 medlemmer i udlandet, vel næppe nok til at udgøre et brugbart regeringsalternativ og en brugbar repræsentation for de 25 millioner ikke-hvide.

I en tale for nylig til 100.000 tilhørere udtalte de seks millioner zuluers høvding, Buthelezi, der også er leder af den politiske Inkathaorganisation med 1 million betalende medlemmer, disse ord:

»Jeg længes efter en åben politik, hvor mit eget lederskab i fuldt dagslys bliver bedømt og sammenlignet med folk som Nelson Mandela, Oliver Tambo og andre, som fra tryk distance under fremmede flag dikterer os at lemlæste og dræbe andre sydafrikanere og at instigere til borgerkrig. Tambo og hans lejesvende er stukket af fra Sydafrika og gemmer sig bag børn, som må stå ansigt til ansigt med politiet på grund af ANCs terroraktioner. At forhandle med ANC er ensbetydende med at forhandle med f.eks. PLO, IRA, Baader-Meinhof og Røde Brigader, rene internationale overgangsfolk.«

Forslagsstillerne i dag forlanger, at Sydafrikas regering opretter et frit, forenet og demokratisk samfund på basis af almindelig valgret. Det er vel en ideel tilstand, som vi alle af hele vort hjerte bifalder, men som nogle af os ikke er så naive at gøre os håb om kan indføres efter én nat i Sydafrika. Det

er i hvert fald blevet bevist alle andre steder i Afrika. Men hvorfor så dog dette krav til kun Sydafrika af alle de 120 lande i FN, der ikke har almindelig valgret? Jeg udfordrer samtlige forslagsstillere til at komme herop og påvise ét eneste afrikansk land som demokratisk eksempel til Sydafrikas efterfølgelse. Siden 1960 har der været 65 blodige militærkup på dette uheldige kontinent, dog ikke noget i Sydafrika. Hvis nogen herinde mener, at Sydafrika skal klare at indføre almindelig valgret omgående, så må vedkommende begrunde denne optimisme med, at i modsætning til det øvrige Afrika har Sydafrika et hvidt mindretal, og hvis nogen indrømmer det, ja, så er det vel en uheldig racistisk selvafløsning: dobbeltmoral, hykleri.

FNs resolutioner bliver der også henvist til, men de har vel ikke den store moralske tyngde efter den hyldest, som generalforsamlingen gav Yassir Arafat, der stod på talerstolen med patronbæltet om brystet og pistolen i bæltet. Men jubelen i FN er vel udtryk for symbolværdien i en pistol, som de fleste af FN's medlemslande bygger deres magt på, uden at Danmark dog stiller krav om reformer til dem.

Folks tillid til FN blev vel nok yderligere svækket af det forsøg, der blev gjort med en resolution imod Israel under det lumpne påskud, at sionisme skulle være racistisk.

Tiden er udløbet, men jeg vender tilbage til emnet i næste omgang.

Brusvang (CD):

Jeg er imod apartheid ligesom mit parti, CD, som det blev formuleret af mit partis gruppeformand, og som det tidligere gentagne gange er blevet sagt af mit partis formand.

Jeg er imod ulovlig magtanvendelse, det være sig i Sydafrika, Frankfurt, Paris, Berlin eller København. Selvfølgelig vil ulovlig magtanvendelse først og fremmest optræde de steder på kloden, hvor vi har de store konfrontationer, sociale, økonomiske konfrontationer, og derfor har vi få i København.

Jeg er derfor ganske enig med folketingsflertallet i, at en politisk pressionspolitik kan være ønskelig og på sin plads, men jeg er aldeles uenig med folketingsflertallet i, at vi skal gå over til at lave økonomisk sank-

[Brusvang]

tionspolitik. Jeg spørger mig selv: hvem rammer denne? Ja, den rammer det hvide styre. Men det hvide styre består jo af flere grupper: der er hvide, der direkte går ind for apartheid, der er hvide, der bare lever med apartheid, men der er sandelig også hvide, der på det skarpeste tager afstand fra apartheid. Jeg tror, mange af dem vil føle dette drønende uretfærdigt, og jeg tror, at det vil svejse de hvide sammen i en meget kraftig grad.

Så er det jo også den historiske erfaring, at når et land bliver ramt af økonomisk elendighed – og det er jo det, man tilsigter ved sanktioner – hvad sker der så? Ja, så er det først de svage grupper i samfundet, der bliver ramt, og det er dem, der bliver ramt mest. Det er der vel egentlig heller ikke nogen der bestrider, men man vurderer sandelig virkningen heraf meget forskelligt. Her har vi repræsentanter for ANC, som gentagne gange siger: bare slå til, jo hårdere, jo bedre. Jo mere I smadrer, jo bedre. Er det en overbevisende argumentation? Den overbeviser ikke mig.

Der er mange, der har citeret Buthelezi, og det er der god grund til. Han fører en langsigtet forsoningspolitik, og han tager afstand fra apartheid, men han tager også afstand fra fremmed indblanding. Han ønsker ikke, at der af verden udenfor skal føres en politik, som fører til nød og elendighed for hans 5-6 millioner zuluer.

Jeg mener altså, at vi gør situationen mere desperat, jeg mener, at borgerkrigen rykker nærmere, at vi næsten gør den uundgåelig, og hvem vinder denne borgerkrig? Det gør de hvide. Det er dem, der har en velorganiseret hær med alle moderne våben og al teknologi. De vil i en lang årrække vinde denne krig, det bliver formentlig et uhyrligt blodbad.

Hvad vil der så ske på længere sigt? Ja, så kan det være, at situationen bliver en anden. Men det, jeg spørger mig selv om, er: ved jeg egentlig tilstrækkeligt om disse forhold? All right, vi folketingsmedlemmer må gang på gang stemme for ting, vi ikke ved nok om, og for ting, hvor vi måske føler, at man slet ikke opnår det, man gerne vil. Jeg stemmer for en u-landspolitik, selv om jeg inderst inde føler, at mange af disse penge havner i de forkerte lommer. Jeg stemmer også for den, uanset at det erkendes, at vi gang på gang

opnår de forkerte resultater, men det er dog en politik, der har det formål at gavne nogle mennesker. At vi så ikke altid opnår det formål, det er en anden ting, og så er det altså vores egne penge, det går ud over.

Men her er formålet med sanktionspolitikken at ødelægge et andet land, det er at smadre et andet lands økonomi, og her mener jeg, at det hos den enkelte, der skal stemme, kræver en personlig, kvalificeret viden om, for det første hvordan det egentlig er i Sydafrika, og for det andet hvad der egentlig er virkningen af den sanktionspolitik, som vi vil føre. Den viden føler jeg ikke at jeg har, og jeg føler ikke, at jeg umiddelbart har adgang til den.

Når jeg ser på vores informationskilder, hvad er så disse for folketingsmedlemmer i almindelighed? Ja, det er massemedierne, det er aviserne. Der har været masser af artikler, der går ind for økonomiske sanktioner, det ved jeg godt. Men jeg har også set meget kloge og anerkendte folk som Herbert Pundik, der i Politiken i april advarede imod det. Jeg har set en meget udførlig artikel, der blev skrevet af redaktør ved Berlingske Tidende Mogens Kofod-Hansen, en reportage, hvor han stykke for stykke redegjorde for den faktiske udvikling, der har fundet sted, og hvor han også – sådan forstod jeg det – tog afstand fra en sanktionspolitik. Jeg har lyttet til redaktør Jørgen E. Petersen i Danmarks Radio, som har sagt: vi er kynisk uvidende på dette område.

Og så er der TVA, det er jo det stærkeste af massemedierne. Men er TVA sandhedssøgende, er den objektiv? De 12 år, jeg har haft som politiker, har givet mig den modsatte erfaring. Jeg føler, at TVA ofte er sensationssøgende, er ensidig. Man søger hellere den spændende historie, det opsigtsvækkende, end en afbalanceret fremstilling af, hvordan virkeligheden er. Har vi set et interview med Buthelezi? Jeg mindes det ikke. Men jeg har set talrige indslag, hvor repræsentanter for ANC er kommet til orde. Har vi set billedreportager i TVA, hvor der har været voldelige konfrontationer mellem de sorte og det sorte politi? Jeg mindes ikke at have set en eneste optagelse deraf. Man bliver ved reportager af konfrontationer mellem hvide og sorte, for det er altså til at forstå, det er hvid-sort argumentation, men længere går man ikke.

[Brusvang]

Jeg vil så vende tilbage til spørgsmålet om følgerne af en borgerkrig dernede. Jeg kan ikke se bort fra, at strækker den sig ud over flere år, så vil vi opleve, at der kommer våben fra Østlande. Der er lande, der er meget kvalificeret interesserede i at levere våben til det område. Det bliver vel i begyndelsen ikke til andet end nogle guerillagrupper, som måske ikke betyder så meget. Så kommer rådgiverne, og de kommer i stort tal, og guerillakrigen bliver skærpet, og til sidst havner vi måske i, at der kommer egentlige militærkontingenter fra Østlande eller fra østorienterede områder i verden. Så kan det da godt være, at vi over en lang årrække vil opleve, at Sydafrika bukkes under, og så spørger jeg mig selv: men hvad så med vore egne interesser? Har vi ikke nogle sikkerhedspolitiske interesser i, at der sidder et os venligsindet styre, et vestligt orienteret styre, og kontrollerer søvejen syd om Afrika? Kan vi lade hånt om dette? Kan vi i vor NATO-politik fuldstændig se væk fra, at her er et afgørende strategisk synspunkt, og så bare lade stå til? Jeg mener det ikke.

Så er der reaktionen over for Sovjet i forbindelse med Afghanistan. Jeg ved ikke, om det er 80.000 dræbte, denne invasion og besættelse igennem årene fra 1979 og op til nu efterhånden har kostet, og ingen ved det vel nøjagtigt, men det er et meget, meget stort tal. Det er ikke bare nogle få hundrede tusinde, der er flygtet, det er 4 millioner, måske 4½ millioner mennesker, der i øjeblikket befinder sig uden for landets grænser. Det er en femtedel af Afghanistans befolkning, der er flygtet som følge af den sovjetiske invasion.

Hvad gjorde vi? Ja, vi reagerede selvfølgelig i ord og tale, og vi standsede importen, som hr. Erhard Jakobsen siger, af opretstående klaverer og kaviar. Nu er der jo altså nogle danskere, der ikke kan undvære kaviar så længe, så vi gjorde det kun midlertidigt, og importen er genoptaget, man kan være rolig: der er kaviar at få i forretningerne.

Men når man nu siger, at apartheid, det er noget helt, helt andet end de former for misbrug, man gør sig skyldig i i Sovjetunionen, ja, så er for mig at se de diskriminationer, man laver i Sovjetunionen, ofte ti gange alvorligere end dette med et apartheidstyre, hvor afskyeligt det end kan være. Jeg spørger altså mig selv: de 80.000 mennesker, der er

dræbt i Afghanistan, de 80.000 mennesker og deres familier, mon ikke de ville have foretrukket, at Sovjet på en eller anden måde havde sorteret en del af befolkningen fra og havde sendt den ud på landet efter et kriterium for, hvor lange deres næser var, eller hvilken ansigtsfarve de havde? Jeg tror, at dette ville de have foretrukket, selv om det havde været ubehageligt. Men det tager vi altså ganske roligt på. Og til gengæld går folketingsflertallet så ind for en så voldsom reaktion over for Sydafrika, som formentlig ikke er i Sydafrikas velforståede interesse, som ikke er i vor egen velforståede interesse. Jeg ved i hvert fald ikke nok til at kunne være med til at tage et ansvar herfor.

Formanden:

Ordføreren vedrørende beslutningsforslag nr. B 1 angående yderligere skærpelse af sanktionerne mod Sydafrika, hr. Kelm-Hansen, har ordet.

Kelm-Hansen (S):

Det er ikke så tit, vi fra socialdemokratisk side har lejlighed til at rose udenrigsministeren, så derfor glæder det mig af rent personlige grunde, at der i dag er grund til at takke udenrigsministeren for den tale, der blev holdt her i dag, og også for det beslutningsforslag, som er fremsat.

Jeg synes, det er bemærkelsesværdigt, at ministeren kunne konstatere, at der er bred enighed i folketinget om en politik, som går så markant imod apartheid. Vi har naturligvis registreret, at denne brede enighed ikke omfatter hele CDs folketingsgruppe. Til gengæld glæder vi os over, at den i hvert fald omfatter den del af gruppen, som har politisk indflydelse, og som har politisk ansvar.

Ministeren omtalte præsident Bothas reformer som kosmetik eller lapperier. Det er en vurdering, som vi deler i socialdemokratiet. Det er for lidt, og det er for sent, det, der er sket dernede. Tilsvarende er vi enige i, at det, der skal tilstræbes, selvfølgelig er den forhandlingsløsning, hvor de sorte ledere skal have mulighed for at sidde med ved forhandlingsbordet.

Udenrigsministeren hæftede sig ved det voksende internationale pres, som vi har registreret gennem de senere år, og omtalte specielt det skifte, der er sket i den ameri-

[Kelm-Hansen]

kanske offentlighed. Det synes jeg nok der er megen grund til at bemærke. Her så vi i første omgang et flertal i det amerikanske Senat og derefter et stærkt flertal i Repræsentanternes Hus, og så måtte også den amerikanske præsident, som havde været lidt tøvende i starten, rykke ud med en sanktionspolitik, som selvfølgelig, når man tager USAs størrelse i betragtning, har gjort et meget stærkt indtryk i Den sydafrikanske Republik.

Også Commonwealth er kommet med. Og hvad der er særlig interessant, er, at de internationale banker i så stor udstrækning også er kommet med. Og det har jo bl.a. sit udspring i, at den politiske uro i Sydafrika har fået den sydafrikanske rand til at falde ganske bemærkelsesværdigt. Og det var så igen en medvirkende årsag til, at vi her i august måned oplevede, at Den sydafrikanske Republik måtte fastfryse alle sine tilbagebetalinger på udenlandske lån, i første omgang for 4 måneder.

I den periode, der er kommet efter, har det været bemærkelsesværdigt, at bankernes frygt for og tvivl om, hvorvidt det vil være muligt at opretholde den politiske stabilitet i Sydafrika, er vokset. Forleden dag kom der en udtalelse fra den tidligere schweiziske nationalbankdirektør, Fritz Leutwiler, som er den internationale bankmand, som de 28 kreditorbanker har sat i spidsen for forhandlingerne med den sydafrikanske regering, og hr. Leutwiler udtrykker ganske klart, at den sydafrikanske regerings undertrykkende aktioner – som også fortsat er blevet forstærket, efter at fastfrysningen blev en realitet – lige netop er det modsatte af, hvad han havde håbet på, da han accepterede jobbet med at løse landets udenlandsgældskrise. Han tvivler i øvrigt på, at nogen regering kan sælge sin politik dårligere end den sydafrikanske regering, og han påpeger, at de medierestriktioner, som vi på det seneste også har set i Sydafrika, er noget af det mest tåbelige, en regering kunne gøre i denne situation.

For at følge det op, så var der forleden dag også en leder i International Herald Tribune, hvor man siger, at hvis præsident Botha møder protesterne med mere undertrykkelse, så vil han tage Sydafrika, sorte og hvide, ned ad en vej med ensrettet trafik mod spændinger og vold. Det er altså den holdning, den vurdering, som findes bredt i det internationale samfund, og som ikke mindst

findes i bankverdenen, og som findes i erhvervslivet i det hele taget, sådan som det på forskellige måder er blevet dokumenteret fra talerstolen her i dag.

Derfor var jeg glad for udenrigsministerens stærke erklæring om, at tiden nu er inde til en yderligere opstramning af den danske politik, og jeg noterede mig også tilslutning til det synspunkt, at en sådan politik ikke vil kunne blive omkostningsfri for det danske samfund.

Så har jeg naturligvis været glad for, at ikke alene udenrigsministeren, men også en række af ordførerne har udtalt sig i retning af, at det socialdemokratiske forslag og regeringsforslaget ligger tæt på hinanden. Jeg vil nærmere sige, at det måske er en mellemproportional mellem de forskellige forslag, der foreligger her, og det er klart, at det giver en mulighed for, at vi i enighed kan komme et meget langt stykke af vejen.

I øjeblikket skiller meningene lidt med hensyn til, om der skal være importforbud eller ej, eller om man skal gøre, som ministeren sagde, noget, som mere er i overensstemmelse med nordisk tradition, altså bare en venlig henstilling til de implicerede virksomheder. Jeg er bange for, at en sådan venlig henstilling ikke vil slå til, og jeg tror, at som situationen er, er det nødvendigt, at vi her holder fast. Det vil være et klart politisk signal, sådan som ministeren også sagde, hvis vi gør det, og det vil i hvert fald være et klarere signal end det, der kommer fra regeringsforslaget. De drøftelser, der har fundet sted her de sidste dage med repræsentanterne for ANC, John Makatini, ANCs FN-repræsentant fra New York, og tilsvarende med Jimmy Joseph, Stockholmsrepræsentant for SWAPO, giver klart udtryk for, at et importforbud vil være af meget større betydning for dem i den videre politiske kamp end blot en venlig henstilling.

Ministeren var lidt betænkelig ved den del af vort forslag, som gik på en mere direkte kanalisering af støtten til ANC og til SWAPO, men dog ikke mere betænkelig, end at han var indstillet på, at vi kunne gå ind i nogle overvejelser og afvejninger, og det gælder forhåbentlig også forslaget om at give støtte til ANCs kontor i Danmark. Det er nok, som det blev påpeget, et brud på de principper, der hidtil har været gældende for støtten til frihedsbevægelser, men hvis vi ser

[Kelm-Hansen]

på den politiske historie i forbindelse med denne støtte, så er der også på disse områder sket en udvikling, og jeg håber ikke, at det generer ministeren, når jeg minder om, at vi jo har været inde i perioder, hvor bl.a. partiet venstre overhovedet ikke ville være med til at give nogen form for støtte til frihedsbevægelserne. Den udvikling, vi har set i de mellemliggende år, har således også bevirket, at man har flyttet sig, og det mener jeg at man tilsvarende skal gøre i denne sag, så meget mere som andre lande, f.eks. Norge og Sverige, mig bekendt også har ordninger, hvor man har mulighed for en direkte økonomisk kommunikation til disse organisationer, og det spiller i sig selv en væsentlig politisk rolle for dem, så det mener jeg at vi bør se nærmere på.

Så lyttede jeg med stor interesse til, hvad hr. Stinus fra det radikale venstre sagde, og det gav i hvert fald mig en klar fornemmelse af, at der et langt stykke af vejen allerede på forhånd er markeret et politisk flertal for en række af de ting, der ligger i vort forslag. En afvikling af kulimporten så hurtigt som muligt – her er noget af det, som må undersøges i udvalget, altså om der, skal vi sige er basis for disse Kinakul, som er kommet ind i debatten her på det seneste. I hvert fald må vi sikre os, at der er realitet i en hurtig afvikling.

Hr. Stinus gav tilslutning til importafvikling og – bemærkelsesværdigt – også tilslutning til eksportafvikling. Det er rigtigt, at vores forslag ikke er helt så vidtgående, men jeg tør dog på forhånd erkende, at hvis det viser sig, at der også her er mulighed for en generel eksportafvikling, så vil socialdemokratiet absolut være til at tale med i denne sag. Det er noget, som vi må undersøge i udvalget for at se, hvad de praktiske vanskeligheder og muligheder ellers er.

Hr. Stinus var også lidt betænkelig ved ANC-situationen, men dog ikke mere, end at det kan drøftes i udvalget. Endelig var der spørgsmålet om investeringerne, hvor hr. Stinus havde nogle meget interessante betragtninger, som vi bestemt er indstillet på også at gå ind i en nærmere drøftelse af, når udvalgsarbejdet begynder. Det gælder i den forbindelse også de bemærkninger, som kom fra hr. Albrechtsen, som jo refererede til de særlige sikkerhedsregler, som jeg tror at alle medlemmer af folketinget er blevet konfron-

teret med i de seneste dage, idet vi netop har fået tilsendt udskrifterne af de pågældende love. Det er noget, som under alle omstændigheder må indgå i udvalgsarbejdet.

Jeg kunne forstå, at hr. Nør Christensen havde en lidt vanskelig opgave med den ordførertale, der skulle holdes her i dag. Jeg kan være enig med hr. Nør Christensen i afslutningen, hvor han siger, at det er forhandling, der skal til, det er en forhandlingsløsning, man skal sigte mod. Det tror jeg alle i tinget er enige om, men sådan som det har udviklet sig indtil dette øjeblik, har det altså ikke været muligt at komme igennem med nogen form for forhandlingsløsning, hvor den sorte befolkningsgruppe blev repræsenteret ved forhandlingsbordet. Derfor er det helt afgørende, at man nu følger med i det internationale pres, forstærker det internationale pres, så de ledende kræfter i det hvide mindretal i Sydafrika bliver klar over, at nu går den ikke længere, nu må man i gang med de forhandlinger, som til syvende og sidst kan skabe fred og stabilitet i området.

I den henseende er jeg fuldstændig enig i de afsluttende bemærkninger til regeringsforslaget, hvori det siges, at Danmark endnu en gang skal placere sig i forreste linje i de internationale bestræbelser på at få afskaffet apartheidsystemet i Sydafrika. Det forekommer mig, at debatten i dag i allerhøjeste grad har givet udtryk for, at dette vil være muligt, og det er vi fra socialdemokratiets side overordentlig glade for og tilfredse med.

(Kort bemærkning).

Breckmann (Fær.):

Man bliver så overbevist om menneskets retfærdighed og efter sidste ærede taler selvretfærdighed. Jeg må sige, det må føles som »a kiss of death« for udenrigsministeren, den nye, ideologiserede Uffe Ellemann-Jensen, at blive komplimenteret fra socialdemokratiets side for enighed i udenrigspolitikken.

Når der bliver snakket om for lidt og for sent over for Sydafrika, så må man vist spørge: for lidt i forhold til hvad? Og for sent i forhold til en stadig politisk fremgang på det afrikanske kontinent? Eller er der en anden forklaring?

Man snakker om Sydafrika som en militærstat. Sydafrika bruger 3,9 pct. af BNP til militærudstyr imod Etiopiens 40 pct., og

[Breckmann]

Sydafrika har en børnedødelighed, der ligger 60 pct. lavere end i resten af Afrika. Uddannelsen omfatter 80 pct. af alle sorte børn i skolealderen i Sydafrika til sammenligning med under 50 pct. i gennemsnit i Afrika. I Sydafrika kan 60 pct. af alle sorte mennesker læse, skrive og regne; kun 30 pct. kan det i Tanzania. Lægetætheden i Sydafrika er 1 læge pr. 1.500 indbyggere, og i Nigeria er den 1 læge pr. 40.000 indbyggere. Man har fagforeninger i Sydafrika. Det er en luksus alle andre steder i Afrika. Lønningerne i Sydafrika er 16.000 kr. i gennemsnit imod 4.000 i gennemsnit for resten af Afrika.

Hvad er det for en for sen udvikling, man er i gang med i Sydafrika? Hvad er det for noget selvtillfreds vrøvl, man står her på folketingets talerstol og siger? Det er virkelig ubehageligt at sidde og høre på. Skam jer dog!

Riishøj (SF):

Under debatten er der flere gange blevet talt om, hvem vi skal lytte til, når vi bestemmer vores Sydafrikapolitik. Vi har altså valgt i socialistisk folkeparti at støtte os til det kæmpemæssige flertal i FNs generalforsamling, som har stemplet Sydafrika som en trussel mod verdensfreden og en forbrydelse mod menneskeheden. Vi har valgt at lytte til frontlinjestaterne, de stater, der støder op til Sydafrika, og som alle anbefaler sanktioner, og til det meget, meget store flertal blandt de sorte selv, som i vestlige, ikke-marxistiske undersøgelser – for at understrege det – går ind for, at vi skal bruge sanktioner. Det er vores støttepunkter i fastlæggelsen af vores politik. Det er dem, vi hellere lytter til.

Men der er andre, man kan lytte til. Man kan lytte til dem, der taler for økonomiske interesser. Det er velkendt, at den vestlige samhandel med Sydafrika, f.eks. EF-samhandelen, mellem 1960 og 1980 er blevet tidoblet. Sydafrika har mange strategisk vigtige råvarer, hvoraf næsten alle kan erstattes, men det koster naturligvis at omstille sig økonomisk, og man kan også vælge at sige, at det koster arbejdspladser at standse samhandelen med Sydafrika. Omvendt kan man sige, at det koster penge f.eks. i kulsektoren i Vesten at handle med Sydafrika. Men det koster noget økonomisk, og de, der ensidigt satser

på økonomiske interesser, har selvfølgelig en anden holdning end vi.

Man kan også lytte til påstandene om de sovjetiske trusler. Man kan sige, at Caperten er så vigtig for vestlige sikkerhedsinteresser, at vi for alt i verden må acceptere hvad som helst i Sydafrika i den antikommunistiske kamp. Man glemmer her, at det er så som så med, hvad Sovjetunionen har af indflydelse i det sydlige Afrika. Sovjetunionen er en økonomisk særdeles svag stat, og det er direkte forkert, lodret forkert, at tale om de cubanske styrkers tilstedeværelse i Angola som en invasion. Jeg gad nok vide, hvordan den invasion blev foretaget. Sandheden er jo, at der kom cubanske tropper til Angola, efter at Sydafrika støttet af UNITA havde invaderet to tredjedele af Angola. Jeg kan også her henvise til tidligere udenrigsminister K. B. Andersens ganske fornuftige holdning i denne sag.

Man har også talt om Vesten og sanktioner. Det er jo velkendt, at vi har sanktioner. Tager vi Sovjetunionen, er der nogle, der giver det indtryk af, at vi slet ikke har sanktioner i Øst-Vest-forholdet. Vi har så sandelig sanktioner, der er væsentlig videre end dem, vi har i dag mod Sydafrika. Vi har noget, der hedder Cocombestemmelserne, som omfatter strategiske varer i Øst-Vest-handelen. De går langt, langt videre end det, som i dag gælder i samhandelen mellem Vesten og Sydafrika. Bare man dog kunne indføre de normer med hensyn til samhandelen med Sydafrika.

Vi har også lynhurtigt indført totale sanktioner mod Argentina straks efter Falklandskrigens udbrud, og vi har indført sanktioner både efter Afghanistan og især efter Polen, sanktioner der i allerhøjeste grad var forstærkede, for de omfattede al kredit til Østlandene. Vi har så sandelig brugt sanktioner over for Østlandene, så man kan overhovedet ikke bruge den argumentation.

Der er en masse anti-apartheidretorik, men på grund af de strategiske og de økonomiske interesser er der beklageligvis ikke særlig stor vilje hos de ledende vestlige lande til at gøre noget. Det kan koste dyrt politisk. Sporene fra Iran tror jeg nok skræmmer nogle besindige, og det kan, hvis det går helt galt, gå på samme måde. Det er klart, at Vesten ikke nødvendigvis har et monopol på at have vennligsindede nationer i Afrika. Hvis vi fører en kolonialistisk overgrebspolitik, kan

[Riishøj]

det koste os politisk, og det beklager vi bestemt ikke. Vi mener, at nationer har lov til at bestemme deres egen fremtid.

Der er også blevet talt meget om det sydafrikanske system. Jeg behøver vist ikke at uddybe vores synspunkter på det, kun konstatere, at der er tale om et renlivet diktatur. Den grundlov, der blev gennemført for få år tilbage, stadfæster apartheid som en del af den sydafrikanske grundlov. Præsidenten har gigantiske beføjelser over for parlamentet, kan simpelt hen bestemme suverænt, hvad der skal debatteres i parlamentet, og har et suverænt veto over for alle beslutninger, der tages i parlamentet. Han har et nationalt sikkerhedsråd ved siden af sig, der totalt bestemmer over udenrigspolitikken og bestemmer, hvornår der skal foretages militære aktioner over for nabostaterne. Der er tale om et renlivet diktatur, et racebaseret renlivet diktatur.

Der er talt om ANC. Jeg skal her ligesom hr. Kelm-Hansen henvise til interviewet med Tambo, der blev bragt i Information den 12. november i år, og som ikke kunne bringes i Sydafrika selv. Her understreger ANC deres synspunkter om blandingsøkonomi og uafhængighed af Øst-Vest-forholdet, men også det, at der er et skævhedsproblem og et fattigdomsproblem i Sydafrika, som et sort flertalsstyre naturligvis har lov til at bestemme hvordan det vil behandle.

Der er også talt om Buthelezi; jeg skal også kun henvise til den meget beskedne tilslutning, han har selv blandt zuluerne, og som han har ifølge samtlige undersøgelser, uvildige undersøgelser, der er foretaget i Sydafrika.

Med hensyn til vores berømte rejser, som vi diskuterede før, vil jeg understrege endnu en gang – jeg ved godt, at hr. Erhard Jakobsen ikke vil høre efter – at jeg naturligvis går fuldt ud ind for, at enhver person i dette land kan rejse hvor som helst hen. Men i det øjeblik vi i SF har en formand for vores udenrigsudvalg, som f.eks. støtter invasionen i Afghanistan eller indespærringen af Sakharov, så ville man derimod nok tage op, om den formandspost var rimelig. Det var udelukkende det, jeg spurgte om ud fra et partimæssigt synspunkt, men jeg kan forstå, at CD åbenbart vil acceptere, at en formand for sådan et udvalg har synspunkter af den karakter. Men naturligvis har enhver lov til at

have sine meninger og rejse hvor som helst hen i denne verden.

Der er også blevet talt om SADCC-landene, som jo ifølge SADCCs egne beregninger, også uafhængige beregninger, har mistet 10 mia dollar på sydafrikanske overgreb. Det ville være rimeligt, hvis SADCC blev endog meget kraftigt opprioriteret i den danske ulandsbistand. Det skal dog også understreges, at Sydafrika er afhængig af SADCC. De trusler mod SADCC-landene skal man nok tage med et gran salt. Sydafrika eksporterer lige så meget til SADCC-landene, som det eksporterer til Vesten og USA tilsammen, så det vil ramme som en boomerang, hvis man sender gæstearbejderne hjem. Det ved sydafrikanerne også selv, men man kan jo altid slynge en sådan påstand ud.

Om selve debatten her skal jeg ikke gå i detaljer. Vores folk, der har meget stor forståelse for Sydafrika – sådan må man nok hellere udtrykke det – har jo rigtig været i felten med indlæg lige fra starten, nok ud fra den kalkulation, at journalisterne vel hører mest efter i starten, i stedet for at vente, til de fik tur i ordførerrækken. Men indlæggets kvalitet er heldigvis ikke udtryk for kvantitet, når det gælder afstemninger i folketinget. Det er heldigvis et forsvindende mindretal, der kan udtrykke sig i den retning, som hr. Breckmann og hr. Erhard Jakobsen gør det. Der er heldigvis for det danske folkestyre bred enighed om at fordømme styret i Sydafrika.

Til gengæld må vi nok konstatere, når vi kommer til midlerne, at vi indtil nu ikke har haft bred enighed. Man taler om, at vi indtil nu har haft bred enighed. Det har vi haft om fordømmelsen af apartheid, men de opstramninger af sanktionspolitikken, der er blevet foretaget indtil nu, har altså ikke været enstemmige; det har været et flertal i folketinget, der har vedtaget dem imod regeringen, og det kan meget vel komme dertil igen.

I den forbindelse vil jeg nu advare socialdemokratiet imod at fravige den, troede jeg, klare holdning i spørgsmålet om kulimporten, som man fremlagde på årsmødet. Da var der, kan jeg huske, store overskrifter i dagbladet Politiken, hvor man sagde: øjeblikkeligt stop for kulimporten. Jeg vil meget advare imod at bløde op, og jeg vil i særdeleshed advare imod at lytte til elværkerne og ikke mindst til formanden for Danske Elværkers

[Riishøj]

Forening, Jacob L. Hansen, som jeg godt ved er socialdemokrat. Elværkerne har konsekvent fra starten modsat sig stoppet for kulimporten og har påstået, at det er særdeles dyrt. Der er andre, der har udtalt sig modsat i den diskussion, også folk med mange års erfaringer inden for kulbranchen. Svenskerne importerer jo stort set ikke kul fra Sydafrika, og priserne på de andre markeder er bestemt ikke på det niveau, som man påstår. Påstanden om, at det, at vi stopper importen fra Sydafrika, betyder gigantiske stigninger i prisen på kullet fra andre importørlande, er ikke særlig heldig at komme med i en situation, hvor kulmarkedet er købers marked. Når vi skal stoppe omkring 1990, vil energimarkedet være ved at ændre sig. IEA har fremsat forudsigelser om, at der i starten af 1990'erne kan komme store energiproblemer. Jeg er sikker på, at det er den klogeste beslutning at standse hurtigt, også ved en vurdering af det internationale energimarked, for det er i høj grad købers marked. Det er det ikke omkring 1990 ifølge de fremskrivninger, man har for kulmarkedet.

Derfor vil jeg advare socialdemokratiet, og jeg håber ikke, at de her i folkettingen kan stå model til at nedstemme SFs og VS' lovforslag om at standse kulimporten fra Sydafrika. Elværkerne har vidst dette her længe og har også selv sagt, at de kan skaffe kullene andetsteds fra. Det er kun et spørgsmål om at forhandle dygtigt nok.

Om regeringens forslag kan vi sige, at vi deler tilfredsheden med den afstandtagen fra apartheidregimet, som regeringen dog kunne nå frem til i formuleringerne, men selvfølgelig er det et oplæg til at få udhulet det socialdemokratiske forslag og ikke mindst SFs og VS' forslag. Hvis prisen for at få det brede flertal er, at man udhuler sanktionspolitikken, udskyder beslutningen om at standse kulimporten og giver et væld af dispensationer til private danske virksomheder, så tror jeg ikke, at socialdemokratiet handler klogt; men det vil altså udvalgsarbejdet vise.

Jeg vil til sidst godt spørge udenrigsministeren, om der kommer lovforslag som konsekvens af udenrigsministerens forslag eller det kun er henstillinger. For historien viser jo, at henstillinger ikke har virket. Kulimportørerne har ikke reageret positivt. Superfos har ikke reageret ved at nedbringe importen af fosfater fra Sydafrika. Historien viser,

at henstillinger altså ikke har virket. Derfor vil jeg godt spørge, om der er udsigt til, at der kommer egentlige lovforslag fra regeringens side.

Jeg ser dog frem til et positivt udvalgsarbejde i denne sammenhæng. Der er et flertal her i folketinget for dog at gøre mere end bare at fordømme apartheid med ord. Vi vil under udvalgsarbejdet gøre vores til, at vi i hvert fald får standset kulimporten, får standset importen og får taget fat også på eksporten. Kort sagt vil vi arbejde for, at vi fører en anti-apartheidpolitik, der er konsekvent, også selv om det skulle ramme det danske samfunds økonomiske interesser. Men det internationale solidaritetsarbejde koster penge. Det er vi villige til at ofre.

(Kort bemærkning).

Breckmann (Fær.):

Så har vi altså fået at vide fra sidste ærede taler, at SFs holdning til Sydafrika f.eks. bliver bestemt af FN, og hvis det skal være gældende for SFs holdning til demokratiet i det hele taget, så gad vide, hvad resultatet bliver, når man tænker på, at 120 af FNs medlemslande ikke aner, hvad demokrati er, og træder det under fode hver dag.

Så lytter man også til frontlinjestaterne, Moçambique, Angola, Zimbabwe, eller hvad de alle hedder, med en gennemsnitslevialder på under 40 år, og som ikke i et eneste tilfælde tillader almindelig valgret. Nationer bør have lov til at bestemme deres egen fremtid. Hvilken afrikansk nation har fået lov til at bestemme sin egen fremtid? Ikke en eneste, og det ved sidste ærede taler.

Præsidenten i Sydafrika har suveræne beføjelser. Han er valgt til præsident, og han kan væltes af de samme stemmer, som har valgt ham, og det bliver han måske næste gang, desværre i den forkerte retning. For vi er jo alle sammen modstandere af apartheid, men der skal dog være lidt fornuft i de alternativer, som man prøver på at opstille.

Når man snakker om SADCC, må man bare regne med, at der er ét medlemsland i SADCC, der nyter noget, og det er Sydafrika, og økonomien ser også ud derefter. Når man så prikker til min stemmevægt her i folketinget i dette anliggende, så kan SF ganske givet være ret tilfreds i dag, men det er måske også den eneste dag siden sidste folke-

[Breckmann]

tingsvalg, hvor min stemme ikke har ligget betydelig lunere i svinget end samtlige SFs stemmer. Men velbekomme denne gang.

(Kort bemærkning).

Kelm-Hansen (S):

Jeg skal ikke blande mig i slagsmålet mellem SF og hr. Breckmann, men dog sige, at normalt forekommer det mig, når vi ser på udenrigspolitik, at SFs stemmer har vejet ganske godt til her i salen.

Men ellers er det hr. Riishøj, der kalder mig på talerstolen igen, for vi hører jo vældig meget fra SFs side i øjeblikket om, at nu skal man sandelig have et godt og konstruktivt samarbejde med socialdemokratiet. Alligevel oplever vi igen i denne situation, at hr. Riishøj skal forsøge at skabe klarhed om, hvad der er vores holdning til disse ting. Det er den sædvanlige sparken over skinnedebnet, og jeg tror, man skal tage op til overvejelse, om det nu også er rimeligt.

På den anden side vil jeg medgive hr. Riishøj, at der jo har været talt så vældig meget her i dag, så det kan være, at hr. Riishøj ikke hørte, at jeg i min replik sagde, at kulimporten selvfølgelig skal afvikles så hurtigt som muligt. Og jeg beklager i øvrigt, at der af tekniske grunde her i huset er sket det, at vores forslag ikke kom til behandling på det tidspunkt, hvor det burde være kommet til behandling, for som det fremgår af forslaget, ønskede vi et lovforslag inden 1. december 1985. Men der er ikke nogen tvivl i denne henseende. Vi ønsker den afviklet så hurtigt som muligt. På den anden side mener vi, det er fuldstændig urealistisk at sige, at det skal ske her og nu i dette øjeblik.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Debatten kom til at bekræfte, hvad jeg indledte med at sige, nemlig at der er meget bred enighed her i folketinget om målet for den danske Sydafrikapolitik. Det må så vise sig under udvalgsarbejdet, om den samme brede enighed kan manifestere sig, når enigheden om målet skal omsættes til forslag om, hvad der så skal gøres. Og som jeg også var inde på indledningsvis, er det regeringens håb, at der også kan blive bred enighed om de ting, der skal vedtages af folketinget, for derved at styrke gennemslagskraften af foranstaltningerne.

Jeg er blevet stillet et par spørgsmål. Fru Inger Harms spurgte til helikoptere m.v., som var anvendt i Sydafrika. Dertil kan jeg oplyse, at de ikke er omfattet af FN's våbenembargo, men at det fremgår af det nordiske handlingsprogram, der som bekendt er et element i regeringens forslag, at vi vil arbejde ikke blot for en nøje overholdelse af våbenembargoen, men også for en skærpelse af våbenembargoen, sådan at den kommer til at omfatte eksport til Sydafrika af udstyr, der har både civil og militær anvendelse.

Så spørger hr. Riishøj, om der kommer lovforslag. Det er vanskeligt at sige, men som det også fremgår af det andet afsnit i regeringens forslag, er det muligt, at det bliver nødvendigt med lovgivning.

Nør Christensen (CD):

I anden omgang skal jeg på god traditionel vis rette lidt kritik mod Danmarks Radio, for CD har ofte advaret dette folketing og denne regering mod at føre politik på Danmarks Radios præmisser. At debatten om Sydafrika alene skal foregå ud fra ét sæt af synspunkter, det er her, CD ser den vel nok største fare, for det er vel, når alt kommer til alt, en fare for vort eget demokrati. Sydafrika og alle krav om boykot har hidtil ført til censur og berufsverbot i Danmarks Radio, det har ført til FN-lister med navne på mennesker, der har en anden opfattelse end det, man mener på bjerget.

Hvis man tager til østlige diktaturer, til Iran eller til Nicaragua, så er det for at skaffe oplysninger eller for at påvirke de pågældende styre. Men rejser man til Sydafrika for at undersøge tingene, så skal man pr. automatik udråbes som racist eller som et fjog, og naturligvis er der grund til at undersøge disse ting nærmere. Hvem har ret? Den LO-inviterede ikke-sortede fagforeningsleder, der ønsker boykot, eller tekstilarbejdernes generalsekretær? Er det rigtigt, når Danmarks Radio-journalisten Jørgen E. Petersen både skriver og siger, at flertallet af de tusind dræbte sorte måske er dræbt ikke af hvide, men i interne sorte opgør? Er det rigtigt, når Danmarks Radio kan oplyse, at påstandene om, at boykot alene vil ramme de sorte grupper, som vi alle ønsker at støtte, kun er vestlige påstande, eller er ikke både zuluerne og fagbevægelsens ledere enige i det? Eller hvad

[Nør Christensen]

bliver der af diskussionen om den ene million gæstearbejdere eller andre fra frontlinjestaterne, der tjener valuta hjem til disse? Hvad vil det socialistiske Moçambique, der har 50.000 statsdirigerede arbejdere i Sydafrika, stille op, hvis den vestlige boykot bliver effektiv? Og hvordan vil den hvide befolkning i Sydafrika reagere? Er det ikke rigtigt, at der i store dele af den hvide befolkning er krav om, at apartheid skal afskaffes, at Mandela frigives, og at en fællesstat gennemføres?

Ja men tror man da, denne gruppe blandt de hvide styrkes ved vort pres? Tror man ikke, at de rabiate hvide bliver stærkere, nøjagtig og præcis som det seneste valg har vist det? Tror man ikke, at Bothas forsøg på reformer strander? Man må jo ikke glemme, at der er demokrati hos de hvide i Sydafrika. For at kunne reformere er de afhængige af den støtte, de ved valg kan få i befolkningen. Tænk bare på den hjemlige EF-debat, og hvor meget røre det kan skabe, når nogle i øvrigt også folkevalgte mennesker i EF-Parlamentet ønsker noget gennemført i Danmark. Så er man pr. instinkt og omgående imod, og det endda selv om forholdet er venligt. Hvordan ville reaktionen så ikke være i Danmark, hvis det var nogle af vore argeste modstandere, bl.a. dem, der totalt ønskede at vælte vort demokrati og vort demokratiske og økonomiske system, der krævede ændringer? Mon så ikke det danske folketing, den danske befolkning, ville reagere voldsomt? Jo, naturligvis, og samme reaktion ville man selvfølgelig også opnå i Sydafrika.

Jo voldsommere pres man bl.a. økonomisk lægger på Sydafrika, jo stærkere bliver White Power-bevægelsens reaktionære hvide. Dermed vil Danmark gennem sanktioner fremskynde den blodige borgerkrig, vi gerne vil undgå, og som nogle indtil dette øjeblik ikke har villet tage et eventuelt ansvar for. Jeg har stillet spørgsmålet, men jeg har ikke fået svar derpå. Vi vil kunne komme til at støtte revolutionens folk, de folk, der for evigt vil fjerne et vestligt demokrati og vestlige menneskerettigheder samt fjerne Sydafrika som element i den vestlige verdens sikkerhedspolitiske relationer. Vil vi det? En rolig udvikling vil bringe Sydafrika derhen, hvor vi ønsker det, så vi kan være glade for landet i den vestlige lejr, et land med vestlige idealer om demokrati og menneskeret. Et blodigt opgør vil

føre til det modsatte, hvad enten de sorte vinder med ANC's marxistiske grundideer eller gennem reaktionære hvides traditionelle apartheidideer.

Hvis der havde været mulighed for det ifølge forretningsordenen, ville min gruppe have overvejet at fremsætte et forslag om motiveret dagsorden, men det er der jo ikke mulighed for. Jeg kan dog ikke dy mig for som min afsluttende bemærkning i anden omgang at sige, at vi ville have fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden, hvis det altså havde været muligt i henhold til forretningsordenen, og jeg skal skåne formanden for at overrække ham dagsordenen. Vi ville i givet fald udtale:

»Idet folketinget pålægger udenrigsudvalget inden anden behandling af forslagene at undersøge udviklingstendenserne i Sydafrika nøjere, herunder væsentligt at få belyst en boykots sandsynlige virkninger på den ikke-hvide befolknings levevilkår og på mulighederne for en fredelig afvikling af apartheidsystemet og at få belyst de argumenter for og imod boykot, der fremføres af ikke-hvide politiske faglige ledere i Sydafrika...«.

Herefter ville vi have bedt tinget om at gå over til næste sag på dagsordenen, men vi kan ikke fremsætte forslag om motiveret dagsorden, og jeg skal derfor undlade at overrække den til formanden.

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Det glæder mig, at hr. Nør Christensen er så velorienteret.

Albrechtsen (VS):

Her ved debattens afslutning kan man måske glæde sig over en eneste ting i hele den strøm af højreradikalt nonsens, som vi har måttet høre på under hele debatten. Jeg tror, at det, der er tale om, er, at der her i folketinget for tiden befinder sig flere højradikale elementer, end der er dækning for i vælgerbefolkningen. Derfor har denne debat været nyttig på den måde, at det i hvert fald er blevet klargjort, at vi har en sådan højreradikal gruppe her i folketinget, og det kan vi jo så håbe også kommer ud igennem medierne, således at man gør sig det klart, når der en dag skal være valg.

Så har jeg nogle enkelte bemærkninger med hensyn til udvalgsarbejdet. Debatten her

[Albrechtsen]

har jo påpeget nogle løse ender, som skal afklares i udvalgsarbejdet, og det drejer sig selvfølgelig for det første om importforbudet. Det står klart, at der er et flertal, som mener, at en henstilling ikke er tilstrækkelig, og det synes jeg er et meget glædeligt resultat af debatten. Men der er uklarheder, når det drejer sig om eksporten, og når det drejer sig om den hurtige afvikling af kulimporten.

Når det drejer sig om eksporten, var der jo radikal tilslutning til, at vi tog den side af sagen med ind, og jeg hørte også på hr. Kelm-Hansen, at så ville socialdemokratiet også være med. Det synes jeg var meget opmuntrende, for jeg tror, det kan blive meget problematisk, hvis man forestiller sig, at man inden jul skulle kunne få løst problemet med den offentlige kapital og med lønmodtagerkapitalens deltagelse i eksporten. Jeg tror, den eneste løsning er, at vi tager eksportforbuddet med ind. Jeg tror ikke, de andre løsninger i virkeligheden er teknisk mulige på kort tid, og derfor glæder det mig meget, at eksportsagen nu ser ud til at kunne komme med.

Hvad angår kulimporten, har der været nogle bemærkninger om, hvor lang tid det skulle tage. Jeg håber, at vi i hvert fald kan blive enige om, at det skal tage meget kort tid; det må man konkludere at der er flertal for.

Det bringer mig så over til det næste spørgsmål: hvornår skal udvalgsarbejdet være færdigt? Efter min opfattelse skal disse ting afsluttes inden jul. Vi står jo i den situation, at debatten allerede – som hr. Kelm-Hansen var inde på det – er blevet udskudt et stykke tid af tekniske årsager. Nu kommer vi meget nær op mod jul, og bl.a. lovforslaget om kulafviklingen skulle jo efter det socialdemokratiske forslag allerede have ligget på bordet inden den 1. december. Jeg synes ikke, det kan være acceptabelt, hvis vi kommer i den situation, at disse ting først kommer til beslutning engang i januar. Derfor håber jeg, der vil komme tilkendegivelser om, at udvalgsarbejdet vil blive afsluttet, sådan at der kan træffes de nødvendige beslutninger her i folketinget inden jul. Det kan godt nås, hvis viljen er til det i udvalget, så det håber jeg den er.

Så vil jeg gerne sige tak til hr. Kelm-Hansen for tilslutningen til, at spørgsmålet om den sikkerhedslovgivning, som findes i Syd-

afrika, og som også kan komme til at omfatte de danskejede selskaber, nu bliver kulegravet ... (Afbrudelse). Ja, nu siger hr. Erhard Jakobsen, at man kan rejse derned. Hr. Erhard Jakobsen er åbenbart ikke bekendt med, at det er sådan ifølge den sikkerhedslovgivning, der findes, at man bliver meget hårdt straffet, med op til syv års fængsel, hvis man overhovedet ud af landet giver oplysninger om, hvorvidt sikkerhedslovgivningen gælder på den pågældende virksomhed, f.eks. om der er oprettet et vagtværn, som indgår i den samlede militære styrke i Sydafrika. Det må virksomheden ikke engang oplyse, så vi ved rent faktisk ikke, hvad der eventuelt måtte foregå på de danske virksomheder af den slags ting. Det er kriminaliseret overhovedet at oplyse det, derfor må vi have det spørgsmål med under udvalgsarbejdet, og jeg er glad for tilsagnet fra socialdemokratiet om, at vi får en kulegravning af dette problem.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Min korte bemærkning er dels en tak til ordføreren, fordi han brugte et så mildt udtryk som »højreradikale elementer«; det er man ikke forvænt med. Det plejer at hedde »racistisk« og »fascistisk«, nej, det må man ikke sige, så siger man »fascistoid«, og det er der måske nok tre mennesker i landet der forstår, så det er udmærket.

Eller dagbladene. Den fremtrædende oppositionsavis Aktuelt betegnede i et søndagsnummer mig ganske simpelt som et »fjog«. Det er en udmærket måde at karakterisere folk på, der har nogle andre oplysninger og nogle andre synspunkter. Det må være godt demokrati at behandle modstandere på den måde. Politiken, Hørups og Poul Henningsens gamle hoforgan, talte om »Goebbels' elev«, og det kan de sagtens gøre, for der er kun en tredjedel af befolkningen, der ved noget om Goebbels.

Det var mildt at sige »højreradikale«. Tak for det! Og jeg deler ganske ønsket om, at de ting, som vi er nogle stykker der har fået lejlighed til at sige i dag, kommer ud i landet. Men det gør det ikke. Det er kommet ud til den talrige forsamling, der har været til stede her i dag, den har hørt det i hvert fald, og det står i Folketingstidende, men det kommer

[Erhard Jakobsen]

ikke ud, for det er jo netop et led i hetzen mod Sydafrika, at man lader være med at bringe tingene ud. De argumenter, der fremsættes, kommer ikke ud.

Og så endelig denne hentydning til de militære hemmeligheder i Sydafrika. Da jeg har været dernede, er det på baggrund af min egen oplevelse, at jeg siger, at det er det eneste land, jeg nogen sinde har været i, hvor man frit kunne gå rundt i den allerstørste militære havn og fotografere; det var i Simonstown. Den officer, der ledte rundt, sagde: tag Deres apparat med, fotografer, lige hvad De vil. Jeg tror ikke, Sydafrika tager det særlig tungt med militære hemmeligheder, men det, jeg sagde, var jo blot: tag ned og tal med de folk, det drejer sig om, i stedet for at sidde og ordne danske virksomheders forhold her i landet. Det gjorde bl.a. EFs ministre; de tog ned for at tale med dem. Det var måske ikke noget dårligt eksempel til efterfølgelse, og derfor kunne jeg helt have stemt for den dagsorden, som hr. Nør Christensen altså ikke foreslog.

(Kort bemærkning).

Nør Christensen (CD):

Nu skal jeg ikke indlede nogen konkurrence med hr. Albrechtsen fra VS, for det ville være en fuldstændig uoverkommelig opgave at konkurrere med hr. Albrechtsen for så vidt angår nonsens, og det udtryk, hr. Albrechtsen brugte, var netop ordet »nonsens«. Hr. Albrechtsen har jo så glimrende demonstreret det tidligere under debatten i dag ved at sige følgende – og jeg må så citere efter mine notater og min hukommelse:

»Hr. Erhard Jakobsen og de andre apartheidtilhængere...«. Hvis ikke det er nonsens, hr. Albrechtsen, så ved jeg ikke, hvad nonsens er, men jeg vil gerne have hr. Albrechtsen herop for at forklare mig: hvad er meningen med hr. Albrechtsens udtalelser om nonsens om nogle, som han betegnede som »højreradikale«?

Jeg skal stille det helt konkrete spørgsmål: er det nonsens, hr. Albrechtsen – hvis han i øvrigt gider høre efter, men det gør han sikkert ikke, han er optaget til anden side, hvad der er sædvanligt – er det nonsens, hr. Albrechtsen, at vi ønsker eller måske kræver yderligere undersøgelser? Hvad mener hr.

Albrechtsen? Kan vi ikke få en nærmere forklaring?

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Jeg kan fuldt ud bekræfte, at hvad hr. Nør Christensen siger, er højreradikalt nonsens, og så kan jeg også over for hr. Erhard Jakobsen bekræfte, at jeg under hele denne debat har måttet lægge overordentlig stærke bånd på mig selv for ikke at sige ting om hr. Erhard Jakobsen, som ville stride mod forretningsordenen. Det kan jeg fuldt ud bekræfte.

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Om udtrykket »nonsens« vil jeg sige, at det højner ikke denne debat.

(Kort bemærkning).

Nør Christensen (CD):

Det er jo et strålende bevis for hr. Albrechtsens argumentation. Hr. Albrechtsen støtter sig udelukkende til den skrevne presse. Centrum-demokraterne har udsendt 1.800 publikationer i båndafskrift af, hvad der blev sagt på CDs landsmøde, 1.800 stk. er sendt ud, og jeg kan – ikke alene til hr. Albrechtsens orientering, men til alles orientering – give den enestående, opsigtsvækkende oplysning, at ikke en eneste har reageret. Man har haft lejlighed til at læse både med læsebriller og med lup, hvis man har ønsket det, men der er ikke en eneste af 1.800 mennesker, der har reageret ved at sige, at nogen er apartheidtilhængere.

Jeg skal undlade at bruge det ord, som hr. Albrechtsen anvendte før, men er det det at kræve undersøgelser, der er det ord, jeg ikke må sige? Kan vi ikke få bekræftet af hr. Albrechtsen, hvad det berømte ord med n, som jeg ikke må sige resten af, var?

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg skal ikke blande mig i den semantiske diskussion, men hr. Albrechtsen tog et tema op, som hr. Riishøj også har været inde på, nemlig om dette at komme med henstillinger er tilstrækkeligt. Her synes jeg nu, der kan være grund til lige at nævne, inden debatten rinder helt ud, at henstillinger om at gøre bestemte ting rent faktisk har virket allerede.

[Udenrigsministeren]

Jeg kan da give et par eksempler: henstillingerne har virket over for elværkerne, henstillingerne har tilsyneladende også virket over for rederierne, når det drejer sig om olie-transporter, henstillingerne har også virket i relation til Kruger Rands, som for øjeblikket ikke sælges i Danmark, ikke fordi det er forbudt, men ganske enkelt fordi man har skøntet efter at have modtaget en henstilling, at det ville være dårligt for et pengeinstituts image, som det hedder på nudansk, at gøre det. Nu bliver det så forbudt, men henstillingen har altså allerede virket.

Jeg synes, det er rimeligt at bringe det ind i billedet for at vise, at der altså er belæg for at komme med forslag som dem, regeringen kommer med, hvor vi lægger vægt på henstillinger, ganske som man gør det i de andre nordiske lande, og hvor ideen med at komme med henstillinger netop er den, jeg var inde på indledningsvis, nemlig at der kan være særlige tilfælde, hvor der er tale om en omkostning, der bliver for stor for en dansk virksomhed eller en dansk forbrugergruppe, hvilket er så meget mere urimeligt i en situation, hvor vi som nævnt ikke har behov for at understrege vores troværdighed i disse spørgsmål yderligere og det derfor alene bliver noget internt selvpineri, der kan komme ud af det. Derfor håber jeg, at man under udvalgsarbejdet også vil se alvorligt på spørgsmålet om, hvorvidt henstillinger nu også virker.

Så vil jeg for god ordens skyld sige til hr. Nør Christensen, at jeg går ud fra, at det var utilsigtet, når det kom til at fremgå af hr. Nør Christensens indlæg, at regeringen bygger sin Sydafrikapolitik alene på et videngrundlag, der stammer fra Danmarks Radio. Jeg går ud fra, at det var utilsigtet, at det blev formuleret sådan, for så ringe står det bestemt ikke til.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Med hensyn til spørgsmålet om henstillingers virkning var hr. Riishøj inde på fosfat, og jeg har nævnt frugt. Dansk Supermarkeds direktør tilkendegav helt klart, at frugten ville blive handlet, så længe Dansk Supermarked kunne tjene penge på den; og indtil der kom et forbud, ville der ikke ske nogen ændring i den linje. Jeg ved ikke, om ministeren

har nogen viden om, at man skulle have ændret opfattelse i Dansk Supermarked.

Med hensyn til eksporten har jeg jo spurgt udenrigsministeren, om der var udsigt til, at den virkelig for alvor ville falde, hvis der ikke kom et forbud, og det spørgsmål har udenrigsministeren ikke kunnet besvare. Udenrigsministeren har oplyst, at eksporten fra januar-september 1984 til januar-september 1985 faldt fra 557 mill. kr. til 491 mill. kr., altså meget, meget lidt. Der er ingen særlig udvikling i disse tal, de ligger stadig væk på et alt, alt for højt niveau, og ministeren kunne ikke oplyse, om der var udsigt til, at de ville falde på baggrund af det private erhvervslivs egne dispositioner. Jeg synes derfor alt i alt, at hvis man kan tale om – for vi spår jo lidt om fremtiden – hvilken lære man kan uddrage af de tal og erfaringer, der foreligger indtil nu, er det den, at henstillingerne ikke virker.

Riishøj (SF):

Det er såmænd bare nogle bemærkninger om denne sparken over skinnebenet, som hr. Kelm-Hansen nævnte. Vi har jo også tidligere været beskyldt for at slå politisk småmønt, og sådan nogle beskyldninger kommer man jo ud for ind imellem i forbindelse med forskellige spørgsmål i udenrigspolitikken, må vi jo nok sige: gavehjælpen til Nicaragua, u-landspolitikken. Nu får vi se debatten bagefter.

Men om elværkerne må vi altså sige, at når socialdemokratiet skriver »hurtigst muligt«, mens man, i hvert fald udadtil, meget kraftigt på årsmødet og lige efter undtagelsestilstanden gav et signal om, at nu skulle det standse, er det nu berettiget, at vi frygter, at man begynder at falde for elværkernes argumentation. Hr. Kelm-Hansen ryster på hovedet for at berolige os, og så får vi i den sammenhæng standset kulimporten, for der er jo alternativer.

Jeg skal ikke kommentere hr. Erhard Jakobsens og centrum-demokraternes udtalelser. Jeg synes nu nok – det skal jeg nok lade være med at udtrykke åbent – at de giver os nogle associationer til begrebet ytringsfrihed, når nu vi taler om alle disse ting. De angreb for fordrejninger i pressen, som vi hører her, kan i lige så høj grad rettes af andre partier. Vores landsmøde og de splittelser, vi har haft

[Riishøj]

i partiet, kan vi også godt klage over, men vi foretrækker en fri presse, der dækker nyhederne, som de vil. Så må vi acceptere, at vi ikke altid synes, det er fair. Vi vil have en fri presse, vi blander os ikke og begynder ikke at tale om berufsverbot i Danmarks Radio og andre ting. Der ligger imidlertid bag ved dette noget om begrebet ytringsfrihed, som jeg nok skal lade være med at uddybe, men som godt kan give kuldegysninger.

Endelig til sidst til udenrigsministeren om dette med henstillinger. Ja, på elværkerne har det ikke hjulpet. Det er, fordi folketinget har skruet bissen på, at man dog er begyndt på en aftrappingsordning, som det åbenbart også kniber gevaldigt med at overholde.

Rederierne. Jeg tror, renommeet spiller en rolle for A. P. Møllers vedkommende med hensyn til olietransporterne, men det spiller nu også en rolle, hvad man tjener på disse transportere. Mellem 1979 og 1981, da A. P. Møller fragtede meget store mængder olie til Sydafrika, var der gigantiske penge at tjene, for det var lige efter oliekrisen, og da Iran standsede olieeksporten – det var derfra Sydafrika fik sin olie – var der også gigantiske summer at tjene. Det er der som bekendt ikke mere på fragtmarkedet. Det, jeg frygter, er, at i det øjeblik der er det igen, vil danske rederier genoptage denne sejlads. Jeg tror ikke på henstillinger alene.

Dér, hvor det måske har hjulpet, er med hensyn til Kruger Rand, men her spiller det vel også en rolle, at dette marked er brudt helt sammen i USA, som er den største importør, og at Reagan endda har standset denne import. Det har vist også spillet en rolle, men dér kan henstillingen godt have betydet noget i hvert fald.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Når hr. Riishøj finder anledning til at tage en diskussion om ytringsfrihed i denne forbindelse, kan jeg ikke modstå fristelsen, for jeg har selv gjort meget for at få befolkningen til at forstå, at det nok er det aller alvorligste problem i forbindelse med denne sag. Hvad Danmark gør eller ikke gør med hensyn til sanktioner, kommer ikke til at få en kæft indflydelse i Sydafrika. Hvor meget det skader i Danmark, skal vise sig senere, hvis de bliver indført. Men hvad gør vi ved vort

eget demokrati ved her i tinget at træffe beslutninger, uden at man har sørget for, at der overalt er klare oplysninger, ikke bare om det ene synspunkt, repræsenteret af gæster fra ANC, men også fra repræsentanter for det andet synspunkt, hvor vi jo har afbrudt den diplomatiske forbindelse? Det, jeg siger, er, at det stemmer aldeles ikke med de former for ytringsfrihed, vi har kendt før i tiden, at man i en retssag, som dette jo på en måde er, dømmer den anklagede uden så meget som at give mulighed for forsvar. Det er en helt ny måde at behandle tingene på.

Og jeg vil gerne sige, at det er ikke noget, som bare jeg undrer mig over, det var et fremtrædende emne under Europa-Parlamentets debat, hvor man fra mange sider var alvorligt bekymret for, at man ikke tog tilstrækkeligt hensyn til, hvad den anden part sagde. Det er i den forbindelse, jeg inddrager pressen – naturligvis ikke udenrigsministeriet – for det er den, der informerer offentligheden og derved er med til at skabe det tryk på den offentlige mening – og hermed på folketingsmænds mening – som fremkommer. Det var i den forbindelse, jeg gjorde opmærksom på, at der her kan ligge en fare, og det vil jeg tillade mig at gøre opmærksom på mange gange i fremtiden, ikke mindst på baggrund af debatten i dag.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Da der i hr. Erhard Jakobsens bemærkning måske kunne synes at ligge en kritik også af regeringen for at handle på et ufuldstændigt grundlag, bliver jeg nødt til at sige til hr. Erhard Jakobsen, at dette er ikke en retssag – for at gå ind i det billede, hr. Erhard Jakobsen brugte. Retssagen er for længst afsluttet. Retssagen er ført i verdenssamfundet, i FN, med al den viden og alle de muligheder for at høre alle parter, som man gennem årene har haft mulighed for dér. Det er altså ikke en retssag, men – for at blive i billedet – en strafudmåling, eller man kan måske gøre det lidt mere positivt og sige, at det er en indsats for at forsøge at få forbyderen til at forbedre sig, forhåbentlig med det gode. Og i øvrigt træffes der jo ikke nogen beslutning i folketings salen her i dag. Beslutningen vil blive truffet efter en grundig udvalgsbehandling, hvor jeg går ud fra at folketingsudvalget vil sørge for at få oplyst alle de spørgsmål,

[Udenrigsministeren]

som man føler ikke foreligger tilstrækkelig klart oplyst i dag, og det siger sig selv, at udenrigsministeriet vil være behjælpelig med at skaffe alle oplysninger og synspunkter frem, som der måtte blive fremsat ønske om i folketingsudvalget.

(Kort bemærkning).

Bjørn Elmquist (V):

Jeg ønsker ikke på nogen måde at forlænge debatten, men vil blot, affødt af det, som hr. Erhard Jakobsen sagde fra talerstolen for et øjeblik siden, prøve at feje for mit eget partis egen dør, for selv om vi måske ikke har diplomatiske forbindelser mellem Danmark og Sydafrika, har vi dog mange muligheder for information, og de af os, der beskæftiger sig med disse ting, sørger for at være velorienterede også gennem de publikationer og informationer om de faktiske forhold, som de belyses via informationskanaler fra det hvide Sydafrika. Jeg skal ikke kunne tale for alle folketingsmedlemmer, men jeg mener nu nok, at vi har andre veje at lade os informere ad end bare via den danske presse.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Jeg mistænker ingen kolleger for ikke at søge de oplysninger, som de nu engang kan få frem; jeg peger bare på, at det ville være adskilligt lettere, hvis danske aviser i lighed med engelske bragte alle oplysninger frem i denne sag, for så ville det være betydelig nemmere for folk her i landet at orientere sig. F.eks. blev det, Botha sagde, da de tre ministre var på besøg dernede i august måned 1985, præsenteret i den danske presse for 14 dage siden. Før har det ikke været fremme. Det er jo en god måde at oplyse på, og det var det, jeg angreb.

Og så til udenrigsministeren. Udenrigsministeren sagde, hvad jeg ikke et øjeblik har tvivlet på at han naturligvis ønsker, at der i udvalget sker et grundigt udvalgsarbejde, og at alle oplysninger kommer frem. Det har jeg ikke et øjeblik været i tvivl om, men jeg siger tak for, at ministeren fandt anledning til at fastslå det.

Må jeg så blot sige, at naturligvis står det udenrigsministeren frit for at vælge til dommer, hvem han vil, men jeg må sige rent ud,

at det kunne aldrig falde mig ind at vælge FN som uvildig dommer, en forsamling af stater, hvoraf ikke over 35 er demokratier, mens resten er diktaturer, mange af dem rent ud sagt beskidte diktaturer, der overtræder menneskerettighederne. Bare spørg juristerne, hvad der begås af urimeligheder i de lande. Det er ikke den forsamling, der skal dømme. Når jeg skal afgøre, om jeg vil stemme ja eller nej i denne sal, sker det på grundlag af de oplysninger, jeg er i stand til at skaffe. FN skal ikke træffe afgørelser for mig i noget som helst. Det skyldes ikke blot FNs manglende tilforladelighed, men det er i det hele taget et princip. Uanset hvad EF, Nordisk Råd eller centrum-demokraternes årsmøde mener, er det mig, der i denne sal skal finde ud af, hvad jeg mener, og så stemme derefter. Det siger grundloven.

(Kort bemærkning).

Breckmann (Fær.):

Det er sikkert rigtigt, at vi her i folketinget har nogle kanaler, hvorigennem vi kan samle oplysninger, men jeg er bare bange for, at den danske befolkning ikke har begreb om, hvad der foregår i Sydafrika, og det er radioens skyld, ikke vores, men det bliver vort problem i længden, det kan der ikke være nogen som helst tvivl om. Og det, jeg er så ked af i dag, er den lumpne mistanke, jeg har i baghovedet, om, at regeringen prøver at statuere et eksempel, som man kan komme billigt fra. Man vil gerne følge med den almindelige meningsstrøm, og nu ligger Sydafrika så langt væk, at det ikke koster så meget. I England derimod ved man, at en fuldstændig udelukkelse af Sydafrika som handelspartner koster 250.000 arbejdspladser – færdig! Det er noget, man kan tage og føle på, og det er noget, som en konservativ regering frygter og respekterer, men her er det ikke helt det samme. Sådan en milliard den ene vej og måske halvanden milliard den anden vej, og LO må betale med nogle arbejdspladser, men det tror jeg næsten at de blæser på, når det er den vej, det går.

Hvis vi så ser igen på dette spørgsmål om den almindelige oplysning i dansk radio og fjernsyn – nu tænker jeg især på monopolpressen – så tør jeg vædde på, at for hver dansker, der har hørt om inkathapartiet med 1 million betalende medlemmer, er der 100

[Breckmann]

danskere, der kender ANC med dens sølle 11.000 banditter. Og hvis der er én dansker, der ved, hvem Buthelezi er, kan man være ganske vis på, at der er 100 danskere, der kender Mandela. Jeg ved ikke hvorfor, men der må være et svar, og svaret ligger i Danmarks Radio. Konflikten i Danmarks Radio består nu i, om det er helt ret at udelukke Sydafrika, for så har man ikke nogen at banke i radioen længere.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslagenes overgang til anden (for forslagene til folketings beslutnings vedkommende anden (sidste)) behandling vedtoges uden afstemning.

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Jeg foreslår, at forslagene henvises til udenrigsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

6) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 40:

Forslag til folketingsbeslutning om fordelingen af den danske u-landsbistand.

Af Riishøj (SF) m.fl.
(Fremsat 12/11 85).

Forslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg skal henvise til de bemærkninger, jeg gjorde under den foregående debat om dette forslag. Da begrundede jeg, hvorfor vi må afvise forslaget.

Helle Degn (S):

Danmark skal øge hjælpen til Afrika, ingen tvivl om det. Socialdemokratiet er for denne prioritering.

Udenrigsministeren skulle også gerne give folketinget en redegørelse for den hidtidige indsats og for styrkelsen af Afrikahjælpen.

Det vil vi i hvert fald gerne opfordre ham til. Det behøver ikke nødvendigvis at ske gennem et beslutningsforslag efter vores opfattelse.

Man argumenterer i beslutningsforslaget for tre områder, som jeg vil berøre og kommentere.

For det første ønsker man at støtte naturmiljøet og altså den økologiske balance med øgede ressourcer og en indsats her. For det andet ønsker man en styrkelse af midlerne til fødevarerproduktion og projekter, en indsats her på fødevarerproduktionen og til producenterne. Her henviser man særlig til kvinderne som fødevarerproducenter, og jeg vil gerne henvise til den debat, vi havde i går, og den dagsorden, der blev vedtaget, også med regeringens stemmer, i går angående en øget prioritering af bistandsindsatsen, hvor det er kvinderne, man har som målgruppe. For det tredje taler man om, at man bør øge indsatsen over for frontlinjestaterne.

Landenes situation gør, at de har brug for en øget støtte. Det er ting, jeg vil kommentere, men først vil jeg sige, at hr. Riishøj havde i Politiken den 18. november et indlæg, hvori han sagde, at nu skal man ikke bare følge de gældende principper, og til det vil jeg sige: nej, der er så meget, der har forandret sig, og det har bistandshjælpen også, derfor er det noget sludder at tale om.

Kravet om at styrke indsatsen til gavn for Afrika ligger os alle på sinde. Jeg tror ikke, at SF med forslaget helt ønsker at ændre på fordelingen af bistandsindsatsen, f.eks. på muliti/bi-forholdet. Det ønsker socialdemokratiet i hvert fald ikke. Jeg tror heller ikke, at SF alvorligt kan mene, at det ikke brænder på i Latinamerika, at det ikke brænder på i Bangladesh. Vi fik for nylig oplysninger om, at halvdelen af befolkningen dér lever under sultegrænsen.

Jeg har set lidt nærmere på, hvad det er for nogle prioriteringer, SF foretager i forslaget, og derfor har jeg kigget lidt på, hvordan det rent faktisk har forholdt sig.

Den bilaterale indsats over for landene i det sultramte og borgerkrigsramte Afrika er siden 1982 faktisk blevet fordoblet. Det fremgår af den 5 års plan, som vi arbejder efter. Jeg vil lige nævne nogle eksempler på, hvor der er sket en forøgelse af indsatsen. For det første: på den multilaterale flygtningebistand til Afrika regner man med en væsentlig stig-